

"Det är en ovanlig, men ganska allvarlig bild"

**En komparativ studie av Folkhälsomyndighetens
kriskommunikation gällande två covid-19-vaccin**

Av: Kimia Favre

Handledare: Hélène Edberg
Examinator: Erik Bengtson
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp
Retorik | HT 2021
Retorikkonsultprogrammet

ABSTRACT

"It is an unusual but rather severe picture"

A comparative study of the Swedish Public Health Agency's crisis communication regarding two covid-19 vaccines.

Building trust in vaccines depends on understanding perceptions of socioeconomic status, historical experiences, and religious affiliations. Therefore, rhetorical audience understanding in crisis communication concerning vaccine crises is crucial to enable effective crisis management and repair confidence in vaccines. With this study, the Swedish Public Health Agency's understanding of the public, as it appears in its crisis communication in connection with Astra Zeneca's and Moderna's vaccine pause, is analysed. As trust in vaccines depends on the public's trust in the authorities communicating vaccine information, the agency's crisis communication was analysed based on William L. Benoit's Image Repair Theory to identify main crisis strategies. Additionally, the strategies were analysed with Edwin Black's theory regarding The Second Persona to determine how the public was constructed in the crisis communication. The method of this study was a close textual analysis based on Michael Leff's definition. The findings show that the authority on both occasions conducted two principal strategies: Minimization and Corrective Action. However, the strategy Provocation could only be identified in the communication regarding Astra Zeneca and the strategy Differentiation exclusively in statements concerning Moderna's vaccine pause. Furthermore, the analysis shows that the communication concerning Astra Zeneca's vaccine pause gives the impression of a calm and expectant audience. In contrast, the audience in Moderna's vaccine pause is interpreted as sceptical.

Keywords: Crisis communication, Swedish Public Health Agency, covid-19 vaccine, crisis strategies, second persona, audience understanding.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	PROBLEMFÖRMULERING	1
1.1	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2	BAKGRUND	3
3	TIDIGARE FORSKNING	5
3.1	KRIS OCH KRISRETORIK	5
3.2	MYNDIGHETERS KRISKOMMUNIKATION	7
3.3	FÖRTROENDE FÖR VACCIN OCH HÄLSOKOMMUNIKATION	9
3.4	STUDIENS BIDRAG TILL FORSKNINGSFÄLTET	10
4	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	11
4.1	IMAGE REPAIR THEORY	11
4.2	THE SECOND PERSONA	15
5	MATERIAL OCH METOD.....	17
5.1	INSAMLING AV MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR.....	17
5.2	ANALYSMETOD	18
6	ANALYS.....	19
6.1	KRISSTRATEGIER	19
6.2	DEN IMPLICITA PUBLIKEN I KRISKOMMUNIKATIONEN.....	23
7	RESULTAT	26
7.1	IDENTIFIERADE KRISSTRATEGIER.....	27
7.2	HUR KONSTRUERAS PUBLIKEN?.....	27
8	DISKUSSION OCH SLUTSATS	28
8.1	ASTRA ZENECA KONTRA MODERNA – VIKTEN AV RETORISK PUBLIKFÖRSTÅELSE.....	28
8.2	METODDISKUSSION	31
8.3	FÖRSLAG PÅ FRAMTIDA FORSKNING	32
	LITTERATURLISTA	33
	ELEKTRONISKA KÄLLOR	35

1 Problemformulering

Förtroende för vaccin är essentiellt för att människor ska kunna anamma vaccinsbudskap och på så vis även vaccinera sig mot en sjukdom. Vad som är *än* mer viktigt är förtroende för avsändaren, nämligen den myndighet som förmedlar vaccininformationen. Den 6 oktober år 2021 meddelade Folkhälsomyndigheten att Modernas vaccin (Spikevax) mot covid-19 pausas för alla födda år 1991 och senare. Anledningen var en ökad risk för inflammation i hjärtmuskel eller hjärtsäck. Detta är emellertid inte första gången Folkhälsomyndigheten meddelar att de pausar ett vaccin mot covid-19. Lite mer än ett halvår tidigare, den 16 mars år 2021, informerade Folkhälsomyndigheten att Astra Zenecas vaccin (Vaxzevria) skulle pausas i väntan på Europeiska läkemedelsmyndighetens (EMA) utredning av vaccinet. Orsaken var misstänkta biverkningar om blodpropp i kombination med låga nivåer av blodplättar. Vid respektive fall poängterade myndigheten att biverkningar av vaccinen enbart drabbat ett fåtal individer och att det således inte fanns någon anledning till oro. Mot ovanstående bakgrund är det möjligt att konstatera två saker: dels inträffade vaccinhändelserna med enbart några månaders mellanrum, dels av mycket sällsynta biverkningar.¹ Likväl orsakade Astra Zenecas vaccinuppehåll mer uppståndelse jämfört med Modernas. Frågan är således vilka kommunikativa faktorer som varit avgörande för de två snarlika vaccinhändelsernas skilda resultat.

Motsägande budskap eller upplevd oförmåga från ansvariga myndigheter riskerar att förtroendet för vaccin sviktar.² Jessica Nihlén Fahlquist uttrycker att när det år 2009 konstaterades att vaccinationer med Pandemrix mot H1N1-pandemin (svininfluensan) orsakat narkolepsi hos barn och unga vuxna var budskapet i den svenska vaccinpolicyn att vaccinet var säkert.³ Denna händelse tillsammans med andra historiska vaccinrelaterade händelser har skapat en viss skepsis bland människor gentemot nya vacciner. Oavsett om vaccination rekommenderas av läkare, hälsomyndigheter och andra experter fortsätter vaccinationsviljan att minska runt om i världen, vilket kan ses som ett direkt hot mot folkhälsan.⁴ Orla Vigsø menar också att en krissituation är något oväntat – ett hot som kräver omedelbart agerande.⁵ Vidare

---

¹ Fimea, *Coronavaccinernas inrapporterade biverkningar*, u.å., https://www.fimea.fi/web/sv/om_fimea/coronavirus-covid-19/coronavaccinernas-inrapporterade-biverkningar [Hämtad: 2021-11-23]

² Lars Palm & Jesper Falkheimer, *Förtroendekriser: Kommunikationsstrategier Före, under Och Efter*, Krisberedskapsmyndigheten, Stockholm, 2005, s. 14.

³ Jessica Nihlén Fahlquist, "Vaccine Hesitancy and Trust. Ethical Aspects of Risk Communication", *Scandinavian Journal of Public Health* 46.2 (2018), 182–88.

⁴ Nihlén Fahlquist 2018, s. 182–88.

⁵ Orla Vigsø, *Kriskommunikation*, första uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2016), s. 18.

handlar en kris oftast om en extraordinär händelse som är direkt beroende av hur ansvariga aktörer väljer att hantera den. De två ovannämnda vaccinhändelserna benämns som en kris eftersom avslöjade biverkningar av vaccin mot covid-19 riskerar att späda på en redan existerande motvilja gentemot vaccin.

En av Folkhälsomyndighetens centrala uppgifter under covid-19-pandemin har bland annat varit att kommunicera vaccin- och medicininformation till den svenska befolkningen. Dessvärre visar studier att förtroende för myndigheter minskat de senaste decennierna.⁶ Lars Palm & Jesper Falkheimer uttrycker dessutom att: "Förtroende är av stor betydelse för att en demokrati ska fungera. Om människor inte litar på myndigheter eller företag [...] raseras samhällets fundament".⁷ Med andra ord är biverkningar av vaccin mot covid-19 i detta fall även ett retoriskt problem eftersom Folkhälsomyndighetens förtroendekapital riskerar att sjunka. Förtroende för ansvariga myndigheter är särskilt viktigt under vaccinkriser eftersom tillit till myndigheter också möjliggör en tilltro till vaccin. Kriskommunikation ur ett retoriskt perspektiv handlar om en förståelse för hur situation, publik och olika omständigheter behöver tas i beaktande för att hantera krissituationens krav.⁸ Denna studie ämnar bidra med en ökad förståelse för retorikens centrala roll i krishantering genom att undersöka den tänkta publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation. Forskningen kring myndigheters kriskommunikation ur ett retoriskt perspektiv i samband med covid-19-relaterade vaccinkriser är fortfarande tämligen gles. Genom att undersöka vilken publik som konstrueras i en myndighets kriskommunikation i just sådana situationer är det möjligt att öka kunskapen kring vilka kommunikativa faktorer som är nödvändiga för att reparera förtroende för myndigheter och därmed också tilltro till vaccin.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka betydelsen av retorisk publikförståelse i en kriskommunikationssituation. Med retorisk publikförståelse avses här Folkhälsomyndighetens konstruktion av publiken, så som den framkommer i myndighetens kriskommunikation. För att uppnå syftet undersöks val av kommunikativa krisstrategier och hur de tänkta mottagarna konstrueras i kriskommunikationen. Studien utgår från en komparativ analys av två snarlika situationer i samband med att biverkningar från Astra Zenecas respektive Modernas vaccin upptäcktes. Följande två frågeställningar har formulerats:

---

⁶ Palm & Falkheimer 2005, s. 14; Sören Holmberg & Lennart Weibull, *Förtroendet för samhällets institutioner. Utvecklingen i Sverige 1986–2012*, 2013, s. 133.

⁷ Palm & Falkheimer 2005, s. 14.

⁸ Palm & Falkheimer 2005, s. 70; Brigitte Mral, "Inledning: Retorik, risk och kris", i *Retoriska Aspekter På Kriskommunikation*, red. Brigitte Mral, Orla Vigsø & Sverige. (Karlstad: Myndigheten För Samhällsskydd Och Beredskap (MSB) I Samarbete Med Retorikförlaget, 2013), s. 7.

1. Vilka krisstrategier kan identifieras i Folkhälsomyndighetens uttalanden i samband med Astra Zenecas respektive Modernas vaccinuppehåll?
2. Hur konstrueras publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation i respektive vaccinuppehåll?

2 Bakgrund

Covid-19 viruset (SARS-CoV-2) spred sig som en löpeld i början av år 2020 och den följande pandemin förlamade världen. World Health Organization (WHO) gick tidigt ut med att de arbetade outtröttligt tillsammans med partners för att utveckla och distribuera effektiva och säkra vacciner till människor runt om i världen.⁹ Ungefär ett år senare, den 21 december år 2020, godkände EU-kommissionen det första vaccinet mot covid-19.¹⁰ Under nästkommande månad godkändes ytterligare två vacciner mot viruset, först Modernas och kort därefter Astra Zenecas. Sedan dess har vaccination uppreparade gånger lyfts fram som en framgångsrik lösning på hur människor kan skydda sig mot viruset, med flockimmunitet som ett av de starkaste argumenten. Parallellt med detta riktades skeptiska röster mot myndigheter, experter och forskare. I oktober år 2020 publicerade *Dagens Nyheter/Ipsos* en undersökning som visade att 36 procent av svenskarna tackat nej till att vaccinera sig mot covid-19.¹¹ Den rådande vaccintvekan handlar delvis om en oro för att vaccinet inte genomgått rigorösa tester och delvis om en rädsla för eventuella biverkningar. I Sverige grundar sig denna misstro mot vaccin främst i historiska händelser, såsom när det år 2009 uppdagades att cirka 500 barn och unga vuxna fått narkolepsi till följd av vaccinet mot svininfluensan.¹² En sådan händelse riskerar dessutom att färga förtroendet för ansvariga aktörer.

En opinionsmätning av SOM-institutet vid Göteborgs universitet visar att förtroendet för Folkhälsomyndigheten sjunkit från 81 procent under våren år 2020 till 65 procent under våren

---

⁹ World Health Organization, *Covid-19 vaccines*, u.å., <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines> [Hämtad: 2021-11-13]

¹⁰ Läkemedelsverket, *Coronavaccinet Comirnaty godkänt i EU*, 21/12 2020, <https://www.lakemedelsverket.se/sv/nyheter/coronavaccinet-comirnaty-godkant-i-eu> [Hämtad: 2021-11-23]

¹¹ Hans Rosén, "DN/Ipsos: Var tredje säger nej till coronavaccin", *Dagens Nyheter* (DN) 10/10 2020, <https://www.dn.se/sverige/dn-ipsos-var-tredje-sager-nej-till-coronavaccin/> [Hämtad: 2021-11-23]

¹² Förenta Nationerna, *Vaccinmotstånd: Lika dödlig som sjukdomen*, u.å., <https://unric.org/sv/vaccinmotstand-lika-dodlig-som-sjukdomen/> [Hämtad: 2021-11-23]

år 2021.¹³ Trots denna minskning på hela 16 procentenheter tillhör Folkhälsomyndigheten den aktör som svenska medborgare haft mest förtroende för under covid-19-pandemin efter 1177 Vårdguiden. Emellertid bör bristande eller sjunkande förtroende för myndigheter alltid ses som en varningssignal.¹⁴ Om människors förtroende för eller misstro mot myndigheter uttrycker Christina Grandien, Lars Nord & Jesper Strömbäck att: "[Det] handlar om relationen mellan olika aktörer; en relation som formas över tid i en process som består av såväl direkt som indirekt kommunikation och informationsförmedling."¹⁵ Av detta tydliggörs att misstro såväl som förtroende för samhällsliga aktörer oftast grundar sig i tidigare erfarenheter.

Ur ett krisretoriskt perspektiv förklarar Brigitte Mral att ett försvar ska ske snabbt för att det ska kunna betraktas som etiskt.¹⁶ Därtill ska även all väsentlig information offentliggöras. När distribueringen av Astra Zenecas vaccin pausades i Sverige den 16 mars år 2021 hade totalt 17 miljoner människor i Europa fått vaccinet mot covid-19.¹⁷ Av dessa kunde 25 fall av allvarigare biverkningar konstateras (blodproppar tillsammans med låga nivåer av blodplättar), vilket är en risk på 0,00012 procent att drabbas.¹⁸ Ett halvår senare, den 6 oktober år 2021, bevittnade Sverige en liknande händelse när biverkningar kopplade till Modernas vaccin upptäcktes. Enligt Läke medelsverkets rapport uppskattades 20 miljoner människor runt om i världen fått Modernas vaccin av vilka 19 fall av myokardit och perikardit (inflammation i hjärtmuskel eller hjärtsäck) påvisades.¹⁹ Trots att risken med respektive vaccin var mycket låga var biverkningarna livsfarliga, vilket gjorde att svenska myndigheter behövde agera för att minska eventuell oro bland befolkningen.

---

¹³ Ulrika Andersson (red.), *Myndighetsförtroende under coronapandemin: SOM-undersökningen om coronaviruset 2021*, SOM-institutet, Göteborg 2021 <https://www.gu.se/sites/default/files/2021-10/Myndighetsf%C3%B6rtroende%20under%20pandemin%202020-2021.pdf> [Hämtad: 2021-12-6]

¹⁴ Christina Grandien, Lars Nord & Jesper Strömbäck, *Efter Flodvågskatastrofen. Svenska Folkets åsikter Om Och Förtroende För Myndigheter, Medier Och Politiker*, Krisberedskapsmyndigheten, Stockholm, 2005, s. 26.

¹⁵ Grandien et al., 2005, s. 27.

¹⁶ Mral 2013, s. 13.

¹⁷ Folkhälsomyndigheten, *Fortsatt paus av Astra Zenecas vaccin i avvaktan på beslut*, 16/3 2021, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/mars/fortsatt-paus-for-vaccinationerna-med-astra-zenecas-vaccin-i-avvaktan-pa-beslut/> [Hämtad: 2021-12-07]

¹⁸ Erik Bergin & Gunilla Von Hall, "Grönt ljus för Astras vaccin – men Sverige avvaktar", *Svenska Dagbladet (SvD)* 18/3 2021, <https://www.svd.se/astra-zenecas-vaccin-far-gront-ljus-av-ema> [Hämtad: 2021-12-06]

¹⁹ Cesar Sans Rodriguez & Ruben Rizzi i samråd med Europeiska Läke medelsmyndigheten och Läke medelsverket, *Covid-19 mRNA-vaccinerna Corminaty och Spikevax: risk för myokardit och perikardit*, <https://www.lakemedelsverket.se/4a0b25/globalassets/dokument/nyheter/dhpc/cominaty-spikevax-dhpc-2021-07-19.pdf> [Hämtad: 2021-12-06]

3 Tidigare forskning

Nedan presenteras för studien betydelsefulla observationer från forskning om kriskommunikation, krisretorik och förtroende för vaccin, samt en översiktlig beskrivning av denna studies bidrag till forskningsfältet.

3.1 Kris och krisretorik

Ordet "kris" kommer från de två grekiska orden: "krisis" och "krinein", vilket betyder "vändpunkt" samt "avgörande".²⁰ Men, vad är en kris? Timothy L. Sellnow & Matthew W. Seeger menar att: "Significant threats to such high priority goals as life, property, security, health and psychological stability are often associated with crises".²¹ Vidare uttrycker de att pandemier till följd av virusutbrott och naturkatastrofer såsom jordbävningar eller tsunamis är bland de värsta kriserna, eftersom dessa historiskt sett varit förödande. Två sådana exempel är spanska sjukan och jordbävningen i Tangshan, Kina. I en krissituation blir det således relevant att lugna och minska stress hos den drabbade befolkningen, vilket indikerar kommunikationens centrala roll i hantering – och lösning – av kriser. I *Kriskommunikation i ett globalt samhälle* skriver Jesper Falkheimer & Mats Heide att kommunikationen är nödvändig i kriser om situationen ska kunna hanteras på ett framgångsrikt sätt.²² De uttrycker även att krishanterarna inte bör eftersträva kontroll eftersom detta mer eller mindre är omöjligt att uppnå. I stället är målet i en krissituation att skapa en kontinuerlig dialog med den drabbade målgruppen och åstadkomma, eller upprätthålla, en god relation.²³

Forskning om kriskommunikation har alltmer kommit att inkludera retoriska perspektiv eftersom retoriken har en nyckelroll i utformandet av en god relation mellan avsändare och mottagare i kriser. Mral förklarar att i en krissituation behöver krishanterarna finna lämpliga kommunikativa strategier för att åstadkomma trovärdig information som säkerställer att människor kan lita på de ansvariga aktörerna, samt att de själva kan handla på ett effektivt sätt.²⁴ När det råder oro i samhället är det naturligt att betvivla samhällsstrukturer och befintlig

---

²⁰ Timothy L. Sellnow, & Matthew W. Seeger, *Theorizing Crisis Communication*, (Wiley-Blackwell, Chichester, 2013), Foundations of Communication Theory, s. 8.

²¹ Sellnow & Seeger 2013, s. 7.

²² Jesper Falkheimer & Mars Heide, *Kriskommunikation I Ett Globalt Samhälle*, Krisberedskapsmyndigheten, Stockholm, 2008, s. 18.

²³ Falkheimer & Heide 2008, s. 19.

²⁴ Brigitte Mral, "Att ta lärdom av goda exempel. Tsunamihanteringen i Tyskland", i *Retoriska Aspekter På Kriskommunikation*, red. Brigitte Mral, Orla Vigsø & Sverige. (Karlstad: Myndigheten För Samhällsskydd Och Beredskap (MSB) I Samarbete Med Retorikförlaget, 2013), s. 49.

kunskap. Mral uttrycker att: "Detta blir särskilt tydligt i tider där gamla världsbilder och ideologier ifrågasätts och kräver reaktioner i form av antingen förnekanden eller rekonstruktion, respektive konstruktion av nya världsbilder, men också letande efter syndabockar".²⁵ Med andra ord är människor inte minst i krissituationer i behov av kommunikation som framhäver nya sätt att betrakta och uppfatta omgivningen. Vigsø förklarar även att retoriken är läran om hur aktörer får målgrupper att acceptera den världsbild som presenteras.²⁶ Vidare ämnar kriskommunikation ur ett retoriskt perspektiv framför allt att studera situationens olika sidor, nämligen kommunikationens avsändare och mottagare. I denna uppsats undersöks kommunikationens båda sidor eftersom Folkhälsomyndighetens krisstrategier och kriskommunikation studeras i syfte att urskilja hur publiken konstrueras i kommunikationen i samband med två vaccinuppehåll.

Med retoriken är det även möjligt att undersöka olika publikdimensioner i kriskommunikationen: dels den huvudsakliga publiken, det vill säga den grupp av människor som talaren direkt vänder sig till, dels den implicita publiken som är den publik som *antas* av retorn i den övertygande handlingen. Jeanne Struncks undersökning om The Second Persona (den implicita publiken) i den franska miljöministrarnas kriskommunikation under presskonferensen den 1 mars år 2006 illustrerar just detta. Genom att granska den implicita publiken i kriskommunikationen kunde hon bland annat konstatera att åhörarna förutsattes vara ängsliga gentemot ytterligare donationer till vattenprojektet.²⁷ I och med denna föreställning av publiken kunde ministern även kommunicera för att lugna mottagarna. Strunck tillägger att den implicita publiken är den som talaren föreställer sig att kommunikationen ska nå och kan därmed även tolkas som diskursens grundläggande ideologi, så som den konstrueras i den retoriska artefakten. Undersökningen är särskilt intressant eftersom även denna studie ämnar granska den implicita publiken, i detta fall i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation.

Av ovanstående del framgår att kriskommunikation, särskilt krisretorik, har en huvudsaklig roll i framgångsrik krishantering. Forskningen om krisretorik indikerar också att en trovärdig och mångfacetterad kriskommunikation är nödvändig i krissituationer. Slutligen visar forskningen att det är möjligt att studera implicit publik i kriskommunikationsartefakter för att därigenom utläsa artefakternas huvudsakliga ideologi. Eftersom denna studie delvis ämnar undersöka Folkhälsomyndighetens tänkta publik i kriskommunikationen illustrerar ovanstående forskning retorikens centrala roll i studien.

---

²⁵ Mral 2013, s. 50.

²⁶ Vigsø 2016, s. 41.

²⁷ Jeanne Strunck, "Rhetoric, Audience, and Public in A Political Press Conference Speech – The role of France in The International Cooperation on Water", i *Rhetorical Aspects of Discourse in Present-day Society*, red. Reference & Research Book News, (Portland: Ringgold, 2009), s. 162.

3.2 Myndigheters kriskommunikation

En sökning på forskning om kriskommunikation ger ofta två skilda resultat: 1. samhällskriser, där myndigheter och politiker är två centrala objekt, och 2. förtroendekriser, där forskningen fokuserar på organisationer och företag. Vigsø menar dock att glappet mellan samhällskriser och förtroendekriser krymper i takt med att myndigheter alltmer intresserar sig för att vinna medborgarnas tillit.²⁸ En viktig faktor i förtroendekriser är att uppnå en ömsesidig kommunikation mellan avsändare och mottagare. Dessutom har studier uppmärksammat att medborgarnas benägenhet att följa myndigheters rekommendationer är direkt kopplat till hur de tolkar informationen. I Myndighetsrapporten *Kriskommunikation 2.0* skriver kommunikationsforskarna Tomas Odén, Monika Djerf-Pierre, Marina Ghersetti & Bengt Johansson att när en samhällskris bryter ut skapas ett kommunikativt rum som rymmer olika aktörer såsom myndigheter, medier och medborgare.²⁹ Här står allmänheten i kommunikationens centrum eftersom de behöver bli informerade om krisens händelseförlopp. Rapporten är särskilt intressant eftersom forskningen bedrivits under en period som präglats av digitala transformationer, vilket påverkar myndigheternas kommunikativa villkor. Exempelvis bör en myndighet som Folkhälsomyndigheten numera ta hänsyn till att krisinformationen kan spridas vidare i andra mediala kanaler och därmed tolkas av andra publikationer än den huvudsakliga målgruppen.

Eftersom en samhällskris kan utvecklas till en förtroendekris om den brister i krishanteringen är dagens snabba informationsspridning en viktig omständighet för myndigheter att ta hänsyn till.³⁰ Å det ena anses nya mediala kanaler vara något positivt eftersom de möjliggör att krisinformationen förmedlas så snabbt som möjligt, som nämnt ovan är detta önskvärt under en kris. Å det andra riskerar det mediala nätverkandet att myndighetens budskap feltolkas och förvrängs. Därmed kan nya medier också skapa en ryktesspridning som i sin tur påverkar allmänhetens förtroende för ansvariga myndigheter.³¹ Myndigheters förtroende hänger på att leva upp till kriskommunikationens krav som bland annat är att den bör ske snabbt, svara på olika frågor, tillbakavisa spekulationer och hejda osund ryktesspridning.³²

---

²⁸ Vigsø 2016, s. 67.

²⁹ Tomas Odén, Monika Djerf-Pierre, Marina Ghersetti & Bengt Johansson, *Kriskommunikation 2.0. Allmänhet, medier och myndigheter i det digitala medielandskapet*, MSB, Karlstad, 2016, s. 13.

³⁰ Palm & Falkheimer 2005, s. 71–81; Vigsø 2016, s. 78.

³¹ Odén et al., 2016, s. 34; Vigsø 2016, s. 78.

³² Vigsø 2016, s. 78.

Odén et al. påpekar även att Folkhälsomyndigheten är den myndighet som har ett huvudsakligt ansvar att förmedla kunskap och expertinformation i samband med ett virusutbrott.³³ Vidare förklarar de att Folkhälsomyndigheten efter svininfluensan år 2009 insåg att ny information inte behöver förmedlas hela tiden, i stället ska kommunikationen till allmänheten ske vid fasta tider. En kris innefattar tre olika faser: 1. Förkrisfasen, 2. Krisfasen och, 3. Efterkrisfasen. Fasen före krisen är då ansvariga aktörer ska hitta varningssignaler som signalerar om att en kris är på väg att ske. Vidare är handlingarna under krisfasen – när aktörer befinner sig i en kris – direkt avgörande för krisens effekter. Slutligen finns efterkrisfasen som är det skedet när krishanterarna kan ta lärdom av krisen som varit.³⁴ Det var således under krisens efterfas som Folkhälsomyndigheten efter virusutbrottet år 2009 insåg att det är mer gynnsamt att kommunicera vid särskilda tillfällen. Denna studie kommer huvudsakligen att studera krisfasen eftersom Folkhälsomyndighetens kommunikation i samband med två vaccinuppehåll undersöks.

Allt eftersom samhället utvecklats har myndigheters kriskommunikation blivit mer avancerad. Eva-Karin Olsson & Jesper Falkheimer menar att kriskommunikation är en balansgång mellan att dels informera medarbetare och allmänheten om den rådande krisen, dels att motivera och legitimera sin egen insats.³⁵ Vidare är det numera även relevant för myndigheter att hantera det egna anseendet i kriskommunikationen, vilket tidigare endast gällde organisationer inom den privata sektorn. Elisabeth J. Avery & Ruthann W. Lariscy menar dessutom att regeringen och myndigheter är en direkt produkt av dess rykte och att kriskommunikationen således behöver bedrivas för att stärka medborgarnas "image" av den allmänna sektorn.³⁶

Sammanfattningsvis visar ovanstående forskning att myndigheters kriskommunikation blivit alltmer komplex i takt med digitaliseringen och samhällsutvecklingen. Utifrån forskningen ovan är det möjligt att i denna studie diskutera huruvida Folkhälsomyndigheten i sin kriskommunikation dels tagit hänsyn till den snabba informationsspridningen bland allmänheten, dels om de enbart kommunicerat när de haft viktig information. Dessutom är det intressant att undersöka om Folkhälsomyndigheten kommunicerat för att stärka sin image (anseende).

---

³³ Odén et al., 2016, s. 34.

³⁴ Vigsø 2016, s. 85–117.

³⁵ Eva-Karin Olsson & Jesper Falkheimer, *Gränsöverskridande kriskommunikation. En studie av politiska aktörers, offentliga organisationers och nyhetsmediers kommunikation under samhällskriser*, MSB, Karlstad, 2014, s. 6.

³⁶ Elisabeth J. Avery & Ruthann W. Lariscy, "FEMA, and the rhetoric of redemption: New directions in crisis communication models for government agencies", i *The handbook of crisis communication*, red. Timothy W. Coombs & Sherry J. Holladay, (Oxford, UK: Wiley Blackwell, 2010), s. 319–334.

3.3 Förtroende för vaccin och hälsokommunikation

Eftersom denna studie ämnar undersöka Folkhälsomyndighetens kommunikation i relation till två vaccinkriser är det relevant att redogöra för forskning om vaccin- och medicinsk kommunikation (hälsokommunikation).

En studie från London School of Hygiene and Tropical Medicine av Heide J. Larson, Louis Z. Cooper, Juhani Eskola, Samuel L. Katz & Scott Ratzan visar att misstro för vaccin är djupt rotad i bland annat historiska erfarenheter, individens enskilda uppfattningar av vacciner, socioekonomisk status och religion.³⁷ Trots att vaccin anses vara en av mänsklighetens främsta innovationer har förtroendet för vaccin sjunkit drastiskt de senaste decennierna, något som experter benämner som "crisis of public trust".³⁸ Detta menar även Øyvind Ihlen som uttrycker att undersökningar visar på ett minskat förtroende för immunisering och vaccin samt att World Health Organization (WHO) har konstaterat att detta i sin tur kan få grava konsekvenser.³⁹ Även om information gällande vaccin är evidensgrundad, saklig och betonar att nyttan överväger riskerna kommer dessa faktorer inte ensamt stoppa allmänhetens sjunkande förtroende för vaccin.⁴⁰ I stället är det nödvändigt för ansvariga aktörer att ta hänsyn till flera centrala delar i kommunikationen vad gäller att reparera och återställa vaccinförtroendet hos medborgare. Larson et al. uttrycker att:

Public decision making related to vaccine acceptance is not driven by scientific or economic evidence alone but is also driven by a mix of scientific, economic, psychological, sociocultural, and political factors, all of which need to be understood and taken into account by policy and other decision makers.⁴¹

Med andra ord bör aktörer i kommunikationen beakta den samling av tankar, åsikter och kunskaper som finns hos skilda publiker. Ihlen uttrycker även att strategisk kommunikation inklusive retoriska teorier är värdefulla verktyg dels för att få en uppfattning om hur allmänheten ser på "sanning" och dels hur auktoritära aktörer bör kommunicera för att påverka dessa.⁴² Ohid Yaqub, Sophie Castle-Clarke, Nick Sevdalis & Joanna Chataway skriver också att: "Our literature review reports 'distrust of doctors', 'distrust of government sources', and

---

³⁷ Heidi J. Larson, Louis Z. Cooper, Juhani Eskola, Samuel L. Katz, & Scott Ratzan, "Addressing the Vaccine Confidence Gap", *The Lancet (British Edition)* 378.9790 (2011), s. 562.

³⁸ Larson et al., 2011, s. 526.

³⁹ Øyvind Ihlen, "Science Communication, Strategic Communication and Rhetoric: The Case of Health Authorities, Vaccine Hesitancy, Trust and Credibility", *Journal of Communication Management* (London, England) 24.3 (2020), s. 163.

⁴⁰ Larson et al., 2011, s. 527.

⁴¹ Larson et al., 2011, s. 527.

⁴² Ihlen 2020, s. 163.

'distrust of pharmaceutical companies' as reason for hesitancy".⁴³ Detta tydliggör att hälsomyndigheters förtroende är beroende av allmänhetens tillit för vaccin. Det påpekar även Larson et al. som uttrycker att tillit för vaccin är direkt kopplat till allmänhetens förtroende för avsändaren.⁴⁴ Eftersom problematiken gällande den rådande vaccintvekan hos allmänheten inte beror på bristande information, utan snarare om brist på förtroende, blir retorik inklusive strategisk kommunikation grundläggande.⁴⁵ Med hjälp av dessa perspektiv kan aktörer på ett framgångsrikt sätt kommunicera till berörda målgrupper. Emellertid förklarar Ihlen att om retorn ska uppfattas som trovärdig är det även nödvändigt för hen att förstå komplexiteten i en viss retorisk situation.⁴⁶ En aktörs uttalande, avsedd för en särskild publik och retorisk situation, kan leva vidare i sociala medier där informationen riskerar att feltolkas av andra publik.⁴⁷ Därmed är det viktigt att ha en förståelse för att kommunikationen ska nå *olika* publik med *skilda* tankar, åsikter och trosföreställningar. En förståelse som retoriken bidrar med.

Sammanfattningsvis indikerar avsnittet ovan att misstro och förtroende för vaccin har att göra med allmänhetens förtroende för ansvariga hälsomyndigheter. Vidare är historiska, socioekonomiska, individers enskilda uppfattning och erfarenhet av vaccin ytterst viktiga faktorer att ta i beaktande angående hälsomyndigheters vaccinkommunikation. Därmed blir det också intressant att i denna studie undersöka den implicita publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation i samband med två vaccinkriser för att urskilja myndighetens konstruktion av publiken. Med andra ord om publiken i kriskommunikationen förutsätts vara skeptiska mot (covid-19) vaccin eller inte.

3.4 Studiens bidrag till forskningsfältet

Forskning gällande "myndigheters kriskommunikation" ur ett retoriskt perspektiv i samband med covid-19-relaterade vaccinkriser är fortfarande tämligen gles. Denna studie kan bidra med en förståelse för hur en myndighet hanterat två covid-19-relaterade vaccinkriser, och på så vis belysa vikten av retorisk publikförståelse för att möjliggöra en effektiv krishantering. Eftersom förtroende för vaccin är avhängigt av människors tillit till myndigheter är denna studie ett relevant komplement till forskningen inom kriskommunikation, i synnerhet eftersom folkhälsan hotas av att vaccinationsviljan runt om i världen fortsätter att minska.

---

⁴³ Ohid Yaqub, Sophie Castle-Clarke, Nick Sevdalis, & Joanna Chataway. "Attitudes to Vaccination: A Critical Review", *Social Science & Medicine* (1982) 112 (2014), s. 6.

⁴⁴ Larson et al., 2011, s. 529.

⁴⁵ Yaqub et al., 2014; Ihlen 2020, s. 165.

⁴⁶ Ihlen 2020, s. 166. Ihlen utgår från den retoriska situationen i Bitzers bemärkelse.

⁴⁷ Ihlen 2020, s. 166.

4 Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt presenteras de två retorikteoretiska utgångspunkterna som valts för att analysera studiens empiriska material: Image Repair Theory och The Second Persona.

4.1 Image Repair Theory

Inom forskningsfältet för kriskommunikation, och krisretorik, har en särskild klassiker pekats ut, närmare bestämt den amerikanska kommunikationsforskaren William L. Benoit's Image Repair Theory. Benoit menar att image är en essentiell del av organisationer såväl som enskilda individer.⁴⁸ Vidare förklarar han att image är en publiks kollektiva uppfattning av en individ eller organisation. Under det senaste årets pandemirelaterade händelser är det exempelvis möjligt att tänka på Folkhälsomyndigheten när covid-19-information kommer på tal, eftersom myndigheten haft en central roll i kommunikationen om smittspridning, försiktighetsåtgärder och vaccin till den svenska befolkningen.

Image Repair Theory syftar till att återupprätta en organisations eller individs bild (image) med hjälp av olika strategier.⁴⁹ Emellertid har Benoit på senare tid förklarat att det mer är en fråga om att reparera snarare än återupprätta image, eftersom det inte alltid är möjligt att återgå till samma image som innan krisen.⁵⁰ För att lyckas reparera image är det även relevant att valet av strategi går i linje med publikens uppfattning av krisen. Ur ett retoriskt perspektiv är detta koncept vedertaget, eftersom kommunikationen alltid bör vara anpassad till den retoriska situationen och publiken. Benoit uttrycker: "[T]he key question is not if the act was in fact offensive, but whether the act is *believed* by the relevant audience(s) to be heinous".⁵¹ Med andra ord är det enbart en kris om publiken uppfattar att det är en kris. Eftersom denna studie ämnar undersöka betydelsen av retorisk publikförståelse i en kriskommunikationssituation visar ovan del att det är möjligt att komplettera Image Repair Theory med The Second Persona, som redogörs i teoriavsnittets sista del.

En organisation eller individ kan således försvara sig genom att nyttja en eller fler av Benoit's fem krisstrategier som teorin bygger på.⁵² På senare tid har Palm & Falkheimer tolkat

---

⁴⁸ William L. Benoit, "Image Repair Discourse and Crisis Communication." *Public Relations Review* 23, no. 2 (1997), 177-86.

⁴⁹ Benoit, 1997, s. 177-186.

⁵⁰ William L. Benoit, "Another Visit to the Theory of Image Restoration Strategies." *Communication Quarterly* 48, no. 1 (2000), 40-43.

⁵¹ Benoit 1997, s. 178.

⁵² Benoit 1997, s. 178-179.

och utvecklat Benoit's krisstrategier och därmed utgår studien från en kombination av dessa. Nedan introduceras först en tabell med respektive huvudstrategi inklusive tillhörande underkategorier. I efterföljande text ges en mer detaljerad beskrivning av varje krisstrategi för att förtydliga strategiernas innebörd.

Tabell 1. Krisstrategier från Benoit,⁵³ tolkad och översatt av Palm & Falkheimer.⁵⁴

Strategi	Åtgärder
Förnekande <ul style="list-style-type: none"> • Enkel förnekande • Förnekande och projicering 	<ul style="list-style-type: none"> • Hävda oskuld • Skyll på någon annan
Bortförklaring <ul style="list-style-type: none"> • Provokation • Okunskap • Olyckshändelse • Goda avsikter 	<ul style="list-style-type: none"> • Någon annan började • Informationsbrist, ovana • Sådant händer • Menade inte illa
Minska händelsen anstötighet <ul style="list-style-type: none"> • Bolstering • Minimering • Differentiering • Hänvisa till ett högre syfte • Attack • Kompensation 	<ul style="list-style-type: none"> • Uppväg med goda handlingar och egenskaper • Ingen skada skedd • Förflyttar fokus till andra som är sämre • Dela upp attitydobjektet – Ändamålet helgar medel • Ifrågasätta angriparen • Ge ersättning
Tillrättaläggande	<ul style="list-style-type: none"> • Plan för att utreda fel – Hindra återfall
Ta på sig hela skulden	<ul style="list-style-type: none"> • Ta på sig skulden – "Göra en pudel"

(Avskrift från Palm & Falkheimer).⁵⁵

⁵³ Benoit 1997, s. 179; William L. Benoit, *Accounts, Excuses, and Apologies, Second Edition: Image Repair Theory and Research*, University at Albany (SUNY, 2014), s. 37-38.

⁵⁴ Palm & Falkheimer 2005, s. 62.

⁵⁵ Palm & Falkheimer 2005, s. 62.

Förnekande

Denna krisstrategi kan ta två former. Å ena sidan är det möjligt att utgå från *Enkelt förnekade* och därmed hävda oskuld, i synnerhet om anklagelserna saknar bevis.⁵⁶ Exempelvis kan myndigheter hävda att sjukdomsfall inte är relaterade till biverkningar från ett rekommenderat vaccin. Huruvida det framkommer att de vetat om biverkningarna är det varken etiskt eller effektivt. Oetiskt för att individer kan råka illa ut och likaså ineffektivt för att skadan i slutändan kräver större resurser.⁵⁷

Å andra sidan är det möjligt för ansvariga aktörer att *Projicera* och på så vis förskjuta skulden på någon annan.⁵⁸ För att utgå från exemplet ovan kan myndigheten hävda att det är en annan institution som ansvarar för att tala om biverkningarna av vaccin innan dessa rekommenderades. Denna strategi kan dock tendera att skapa en dominoeffekt, vilket i sin tur kan resultera i ännu större förvirring.⁵⁹

Bortförklaring

Krisstrategin innefattar fyra versioner: 1. *Provokation* 2. *Okunskap*, 3. *Olyckshändelse*, och 4. *Goda avsikter*. *Provokation* kan dels handla om att en aktör eller individ hävdar att händelsen är ett svar på någon annans handling.⁶⁰ Emellertid menar Palm & Falkheimer att krisstrategin *Provokation* även innebär att rättfärdiga sitt agerande genom att hänvisa till omständigheter som aktören i fråga inte kan kontrollera.⁶¹ Vidare är *Okunskap*, eller informationsbrist, en krisstrategi som kan identifieras när aktörer hänvisar till bristande eller luddig information.

Krisstrategin *Olyckshändelse* har historiskt identifierats i samband med naturkatastrofer som exempelvis tsunamis eller jordbävningar. Trots att ansvariga aktörer inte ses som delaktiga i situationens uppkomst finns en risk att anklagas för dålig framförhållning alternativt brister i hanteringen av krisen.⁶² Avslutningsvis *Goda Avsikter* som nyttjas i hopp om att frias från moraliskt ansvar.⁶³ Genom ovannämnda strategier medger ansvariga aktörer att krishändelsen uppstått, samtidigt som de har för avsikt att inte ta på sig skulden.

---

⁵⁶ Benoit 1997, s. 179; Benoit 2014, s. 32; Palm & Falkheimer 2005, s. 62.

⁵⁷ Palm & Falkheimer 2005, s. 62.

⁵⁸ Benoit 1997, s. 180; Benoit 2014, s. 32.

⁵⁹ Palm & Falkheimer 2005, s. 63.

⁶⁰ Benoit 1997, s. 180; Benoit 2014, s. 33.

⁶¹ Palm & Falkheimer 2005, s. 64.

⁶² Palm & Falkheimer 2005, s. 64.

⁶³ Benoit 2014, s. 32–33; Palm & Falkheimer 2005, s. 64.

Minska händelsens anstötlighet

Denna krisstrategi har en defensiv karaktär och används oftast när det inte finns andra alternativ till hands. Under strategin återfinns sex olika underkategorier. För det första *Bolstering* (förstärkning) som syftar till att medge handlingen samtidigt som aktören lyfter fram goda egenskaper och tidigare positiva handlingar.⁶⁴ Ett exempel på detta är Mona Sahlin under den mytomspunna Tobleroneaffären. I samband med skandalen uttryckte Sahlin att: "Jag må ha slarvat med min egen ekonomi — med städningen, om ni vill veta det, med — för annat har varit viktigare: mina ungar, partiet och politiken".⁶⁵ Med andra ord försökte Sahlin förflytta fokus från den felaktiga handlingen till att hon annars är en bra mamma och politiker.

För det andra *Minimering* som försöker minska negativa attityder kopplade till en händelse genom att hävda att händelsen inte alls är så farlig som den framstår. För det tredje återfinns *Differentiering* som särskiljer handlingen från framför allt värre sådana i hopp om att framställa handlingen som mindre kränkande. Den fjärde understrategin är *Hänvisa till högre syfte* och anspelar på att handlingen var nödvändig för att nå ett större mål. Den femte och sjätte understrategin är *Attackera anklagaren* och *Kompensation*. Genom den femte strategin görs ett försök till att skifta fokus från den anklagade till anklagaren. Den sjätte och sista går ut på att kompensera den drabbade målgruppen och på så vis försöka reparera aktörens image.⁶⁶

Tillrättaläggande

Med denna krisstrategi lovar den ansvariga aktören att problemet som utlöste krisen ska åtgärdas, eller redan har åtgärdats, och förebyggas framåt.⁶⁷ Exempelvis kan en myndighet förslagsvis stoppa eller helt avsluta distributioner av ett särskilt vaccin för att undvika framtida tragedier.

Ta på sig hela skulden

Här har den anklagade inget annat val än att ta på sig skulden och be om ursäkt för den felaktiga handlingen. Däremot medföljer strategianvändandet en risk för eventuella åtal eller missnöjen från drabbade målgrupper.⁶⁸

---

⁶⁴ Benoit 2014, s. 33–34; Palm & Falkheimer 2005, s. 64.

⁶⁵ Peter Cassirer, "Tobleronetalet", *Retorikmagasinet* 6/12 2006, <https://www.retorikforlaget.se/tobleronetalet/> [Hämtad: 2021-11-10]

⁶⁶ Benoit 1997, s. 180–181; Benoit 2014, s. 34–35; Palm & Falkheimer 2005, s. 64–66.

⁶⁷ Benoit 1997, s. 181; Benoit 2014, s. 35–36.

⁶⁸ Benoit 1997, s. 181–182; Benoit 2014, s. 36.

4.2 The Second Persona

Syftet med denna studie är att undersöka betydelsen av retorisk publikförståelse i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation. Ett publikbegrepp som går i linje med detta presenteras i den amerikanske kommunikationsforskaren Edwin Blacks inflytelserika artikel från år 1970 om The Second Persona, vilket innefattar ett retoriskt kritiskt perspektiv på kommunikativa handlingar.⁶⁹

Begreppet "persona" härstammar från den grekiska termen "prosopon" och betyder både "mask", exempelvis en sådan man använder vid en teaterföreställning, samt "person".⁷⁰ För att förstå termen second persona (implicit publik) är det lämpligt att först klargöra begreppet first persona eftersom dessa är två spegelvända definitioner. First persona kan förstås som den *bild* mottagaren konstruerar av avsändaren, det vill säga att publiken exempelvis föreställer sig talaren som kort eller lång alternativt snäll eller elak.⁷¹ Detta kan även beskrivas som publikens uppfattning av avsändarens attityder och egenskaper. I viss mån kan begreppet översättas till den klassiska retorikens ethos.⁷² Black uttrycker att ett flertal forskare, såsom Wayne Booth, illustrerat distinktionen mellan den verkliga avsändaren och den som impliceras av den retoriska artefakten: Implied author (även kallad first persona).⁷³ Mot denna bakgrund tillägger Black att: "We have learned to keep continuously before us the possibility, and in some cases the probability, that the author implied by the discourse is an artificial creation: a persona, but not necessarily a person."⁷⁴ Med andra ord finns en generell förståelse för att den implicita talaren, first persona, som antyds av en viss diskurs inte nödvändigtvis är en verklig person.

För Black är det *än* mer intressant att uppmärksamma den implicita publiken inom en diskurs.⁷⁵ Vidare uppmanar han till större uppmärksamhet gällande begreppet inom retorisk kritik eftersom tidigare diskussioner som rör implicit åhörare varit tämligen diffusa. Black förklarar att i Aristoteles *Retoriken* har denna publik förmåga att bedöma vilken tidsperiod diskursen befinner sig i, det vill säga om den existerar i det förflutna, nutid eller framtiden beroende på om talen är deliberativa eller epideiktiska.⁷⁶ Därtill kan en sådan åhörare innehålla olika åldersgrupper och även ha skilda attityder mot den tes som förs inom diskursen. Black menar emellertid att det finns vissa begränsningar med detta synsätt eftersom det mer än sällan handlar om förhållanden mellan

---

⁶⁹ Edwin Black, "The second persona", *Quarterly Journal of Speech*, 56:2 (1970), 109-119.

⁷⁰ William M. Keith & Christian O. Lundberg, *The Essential Guide to Rhetoric*, (Bedord/St. Martin's, 2008), s. 14.

⁷¹ Keith & Lundberg 2008, s. 14.

⁷² Keith & Lundberg 2008, s. 14.

⁷³ Black 1970, s. 111.

⁷⁴ Black 1970, s. 111.

⁷⁵ Black 1970, s. 111-112.

⁷⁶ Black 1970, s. 111-112. Black refererar till Aristoteles *Retoriken*, bok 1 och 2.

en diskurs och en *verklig* publik.⁷⁷ I modernare tid handlar den implicita publiken i stället om att undersöka vilken sorts publik som är mest lämpad för en särskild diskurs. Med andra ord erhåller kritikern en hypotetisk konstruktion från diskursen som är den implicita publiken.⁷⁸

Black förklarar att det inte är tillräckligt att enbart konstatera den implicita åhöraren inom diskursen. Kritikern behöver till viss del även fastställa den grundläggande ideologin. Det som är avgörande i den övertygande handlingen är att åhörarna kan identifiera sig med den uppsättning av tankar, åsikter och kunskap som presenteras av retorn.⁷⁹ Med hjälp av dessa ämnar talaren dra publiken mot diskursens grundläggande ideologi. Black uttrycker att: "Actual auditors look to the discourse they are attending for cues that tell them how they are to view the world, even beyond the expressed concerns, the overt propositional sense, of the discourse".⁸⁰ Detta går även i linje med Jeffrey K. Springston, Elizabeth Johnson Avery och Lynne M. Sallot som i forskningsartikeln "Influence Theories: Rhetorical, Persuasion, and Informational" skriver att enligt Black kan retorisk kritik nyttjas för att identifiera den sekundära publiken inom en diskurs, och även den centrala ideologin.⁸¹ Vidare uttrycker författarna att:

Personal identity is constructed by the knowledge and system of beliefs of the individual; thus, inviting the audience to play the role of second persona introduces significant ethical implications of the communicative act. These ethical implications imposed on the rhetor may be particularly salient during a crisis situation.⁸²

Genom att urskilja vilken implicit åhörare som antas av talaren i den retoriska handlingen är det även möjligt att identifiera relevanta etiska implikationer, i synnerhet under krissituationer.

Springston et al. uttrycker att etiska och moraliska konsekvenser av den kommunikativa handlingen exempelvis kan uppmärksammas i samband med att retorn tilldelar åhörarna en passiv eller aktiv roll i krissituationen.⁸³ Black uttrycker även att det tydligaste beviset för implicit publik inom en diskurs är att identifiera påståenden, substantiv eller metaforer.⁸⁴ Vidare kan implicit åhörare urskiljas genom att granska vilka attityder och egenskaper talaren tillskriver personer samt händelser. I denna studie diskuteras eventuella etiska och moraliska implikationer av Folkhälsomyndighetens kriskommunikation i den avslutande delen med utgångspunkt i analysen.

---

⁷⁷ Black 1970, s. 112.

⁷⁸ Black 1970, s. 112.

⁷⁹ Black 1970, s. 113.

⁸⁰ Black 1970, s. 113.

⁸¹ Jeffrey K. Springston, Elizabeth Johnson Avery och Lynne M. Sallot, "Influence Theories: Rhetorical, Persuasion, and Informational", i *Handbook of Risk and Crisis Communication*, red. Kenneth A. Lachlan, Edited by Robert L. Heath & H. Dan O'Hair (Eds.). Journal of Communication 60.3 (2010), E8-E11, s. 273.

⁸² Springston et al., 2010, s. 273.

⁸³ Springston et al., 2010, s. 273.

⁸⁴ Black 1970, s. 113.

5 Material och metod

5.1 Insamling av material och avgränsningar

Vid insamlingen av materialet gjordes en sökning i mediearkivet, *Retriever Research*, på artiklar publicerade under respektive vaccinuppehåll och en vecka framåt: 16 mars till 23 mars (Astra Zeneca) och 6 oktober till 13 oktober (Moderna) år 2021. För att få fram relevanta uttalanden från Folkhälsomyndigheten om vaccinuppehållen användes sökorden: "vaccin", "uppehåll", "Moderna" och "Astra Zeneca", antingen enskilt eller tillsammans. Det empiriska materialet som analyserats i denna studie är digitala artiklar från tidningarna *Aftonbladet Nyheter*, *Expressen Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *SVT Nyheter* samt *TT Nyhetsbyrå*. Eftersom både papperstidningar och digitala tidningar återfanns i sökresultatet var det nödvändigt att avgränsa materialet, vilket resulterade i ett urval av digitala rikstäckande tidningar. Av dessa valdes sju artiklar med liknande innehåll (intervjuer och uttalanden) från respektive vaccinuppehåll. Antalet artiklar begränsades till totalt 14 med hänsyn till studiens tidsmässiga begränsningar och omfång.

Pressmeddelanden alternativt presskonferenser har inte analyserats med anledning av att det finns ett avsevärt färre antal pressuttalanden i samband med Modernas vaccinuppehåll jämfört med Astra Zenecas. Vidare har denna studie enbart fokuserat på yttranden från representanter tillhörande Socialdepartementet, eftersom ett huvudsakligt syfte med studien var att analysera hur den implicita publiken (*The Second Persona*) konstruerats. Huruvida fler aktörer från olika myndigheter eller institutioner hade inkluderats i analysen hade det riskerat att göra analysen spretig och ojämn. I och med detta har vaccinexperter och vaccinsamordnare inom olika regioner *inte* inkluderats. I stället innehåller materialet uttalanden från Anders Tegnell, stadsepidemiolog vid Folkhälsomyndigheten, som är en myndighet under Socialdepartementet, och Richard Bergström, Sveriges regerings vaccinsamordnare.

En observation som varit återkommande är att Anders Tegnell och Richard Bergström oftast uttalade sig i samma artikel, vilket också är en huvudsaklig anledning till att enbart yttranden från dessa två aktörer analyserats. Här kan tilläggas att Bergström rent formellt ingår i en kommitté som är underställd Socialdepartementet. Emellertid har Bergström arbetat tillsammans med Folkhälsomyndigheten i deras uppdrag att ta fram nationella vaccinplaner under covid-19-pandemin, vilket gör att han numera ofta ses i samband med myndighetens kommunikation. Utifrån detta inbegrips Bergström som en representant från Folkhälsomyndigheten

i denna studie. Ett och samma yttrande från ovannämnda aktörer har använts i båda delar av analysen.

5.2 Analysmetod

Den metod som använts genomgående i analysen av denna studie är Michael Leffs beskrivning av närläsning (Close Textual Analysis) inom retorisk kritik. Närläsning handlar om att läsa en text upprepade gånger för att urskilja hur olika innehållsliga komponenter – exempelvis argument, genre och textstil – samspelar för att skapa mening.⁸⁵ För att urskilja *vilka* krisstrategier Folkhälsomyndigheten använde i sin kriskommunikation undersöktes materialet utifrån Benoits teoretiska krisstrategier i **Tabell 1** (se avsnittet för teoretiska utgångspunkter). Först markerades alla uttalanden från representanter tillhörande Folkhälsomyndigheten i materialet. Sedan granskades uttalandena för att se om dessa kunde tolkas som någon av de fem huvudstrategierna i tabellen (*Förnekande, Bortförklaring, Minska händelsens anstötlighet, Tillrättläggande och Ta på sig hela skulden*). Därefter undersöktes materialet ytterligare en gång för att kunna urskilja vilka understrategier inom respektive huvudstrategi som var mest framträdande. Slutligen gjordes en gruppering av de krisstrategierna som var mest frekventa.

Studiens andra frågeställning ämnade besvara hur publiken konstruerades i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation. Därmed undersöktes materialet utifrån Blacks teori om The Second Persona (den implicita publiken). Enligt Black analyseras den implicita publiken genom att identifiera innehållsliga komponenter såsom: substantiv, metaforer, beskrivning av händelse och publik samt vilka roller som retorn tillskriver publiken i krissituationen (passiva eller aktiva).⁸⁶ För att avgöra vilka roller som publiken tilldelades av Folkhälsomyndigheten granskades händelsebeskrivningarna. Genom att granska texten upprepade gånger kunde också ett flertal pronomen urskiljas i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation, nämligen hur de tilltalade allmänheten. Dessa tilltal var särskilt intressanta för studien eftersom de belyste myndighetens konstruktion av publiken, så som den framfördes i kriskommunikationen. Black menar även att kritikern till viss del behöver fastställa den grundläggande ideologin inom diskursen.⁸⁷ Utifrån Blacks teori kunde därmed ideologin inom diskursen analyseras genom att tolka vilken publik som kunde tänkas identifiera sig med de centrala tankar, åsikter och kunskaper som presenterades i uttalandena. I analysen redogörs således centrala pronomen och substantiven

---

⁸⁵ Leff, Michael. "Lincoln at Cooper Union: Neo-classical Criticism Revisited", *Western Journal of Communication* 65.3 (2001), 232–48; Stephen Howard Browne, "Michael Leff and the Return of the Rhetorical Text.", *Rhetoric & Public Affairs* 13.4 (2010), s. 679-688.

⁸⁶ Black 1970, s. 81; Springston et al., 2010, s. 273.

⁸⁷ Black 1970, s. 113.

i yttrandena eftersom dessa beskriver händelsen, publiken och ideologin inom diskursen. Slutligen bör noteras att denna studie är en kvalitativ komparativ analys där materialet har jämförts för att se om det finns eventuella skillnader eller likheter i kommunikationen. Denna jämförelse diskuteras i studiens avslutande del.

6 Analys

Analysen är tvådelad. I den första delen presenteras exempel på de identifierade krisstrategierna i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation. I analysens andra del beskrivs de för studien centrala tolkningar av hur den implicita publiken konstruerats i myndighetens kriskommunikation.

6.1 Krisstrategier

I följande del presenteras krisstrategier i samband med Astra Zenecas respektive Modernas vaccinuppehåll: *Minimering*, *Tillrättaläggande*, *Provokation* och *Differentiering*. Dessa fyra krisstrategier är mest frekventa och anses således vara särskilt relevanta för analysen. Den första och andra krisstrategin återfinns i kriskommunikationen under båda vaccinuppehållen. Slutligen har *Provokation* enbart tolkats i yttranden gällande Astra Zeneca och *Differentiering* uteslutande i uttalanden om Moderna.

Minimering

Krisstrategin *Minimering* har identifierats sammanlagt sju gånger i kriskommunikationen under respektive vaccinuppehåll. Denna krisstrategi urskiljs i samband med att Folkhälsomyndigheten hävdar att uppehållen till följd av vaccinbiverkningar mot covid-19 inte alls är så farligt som det kan framstå, och därmed görs ett försök till att minska negativa känslor associerade till vaccinhändelserna.⁸⁸ I följande citat illustreras strategin i Anders Tegnells uttalande till *Expressen Nyheter* den 16 mars år 2021:

Det är en form av blödningsbiverkan. Man tappar blodplättarna, så att man blir mer lättblödande. Men man kan också få det i kombination med blodproppar. Så det är en ovanlig, men ganska allvarlig bild, som man kan få av väldigt många olika orsaker, men nu har man sett ett antal fall där det finns en tidsmässig koppling till vaccineringen med Astra Zeneca.⁸⁹

---

⁸⁸ Benoit 1997, s. 180; Palm & Falkheimer 2005, s. 65.

⁸⁹ Adam Koskelainen, Alexander Jacobsson & Max Soh Stjernberg, "Astra Zenecas vaccin pausas tillfälligt i Sverige", *Expressen Nyheter* 16/3 2021, <https://www.expressen.se/nyheter/coronaviruset/astra-zenecas-vaccin-stoppas-tillfalligt-i-sverige/> [Hämtad: 2021-11-22]

I citatet ovan är delarna "så det är en ovanlig" och "som man kan få av väldigt många orsaker" särskilt viktiga. Ordet "ovanlig" visar hur sällsynt något är, vilket i sammanhanget minskar risken att just den specifika läsaren ska känna sig drabbad. Likaså pekar "väldigt många orsaker" på helt andra faktorer än vaccinet. Med andra ord försöker Folkhälsomyndigheten minska eventuella negativa känslor förknippade med Astra Zenecas vaccin. I samma artikel uttrycker även Richard Bergström att Sverige inte varit sena med att pausa vaccinet jämfört med andra länder i Europa: "Vi har inte varit sena, de flesta gjorde det i går kväll. En eller två dagar skillnad, tycker jag inte är någon skillnad alls. Flera har ju inte pausat, såsom Polen eller Rumänien".⁹⁰ Eftersom Bergström uttrycker att skillnaden de facto "inte är någon skillnad alls", blir således *Minimering* tydlig. Ett försök till att minska allvaret i händelsen syns även i uttalanden under Modernas vaccinuppehåll:

Risken är väldigt liten därför tycker jag inte att det finns anledning till oro. Både myokardit (hjärtmuskelinflammation) och perikardit (hjärtsäcksinflammation) går ofta över av sig självt, utan att ge några bestående besvär, men misstänkta symtom bör bedömas av läkare på exempelvis en vårdcentral eller jourmottagning.⁹¹

Så säger Tegnell till *Aftonbladet Nyheter* den 6 oktober år 2021. Vad som indikerar krisstrategin *Minimering* är främst att personerna i fråga inte bör vara oroliga eftersom biverkningarna "går ofta över av sig självt". Till *TT Nyhetsbyrå* samma dag hänvisar Tegnell även till mindre konstaterade uppgifter som Folkhälsomyndigheten fått från (andra) nordiska länder: "Det vi har hittat hittills är en ganska liten studie från Kanada som visar samma sak".⁹² Här går särskilt delen "ganska liten studie" i linje med krisstrategin *Minimering*, eftersom Tegnell antyder att underlaget inte är ett märkvärdigt fynd.

Tillrättaläggande

När ansvariga aktörer belyser att de vidtagit åtgärder för att gå till botten med problemet som orsakade krisen visar det på krisstrategin *Tillrättaläggande*.⁹³ Denna krisstrategi har identifierats sex gånger i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation i samband med Astra Zenecas vaccinuppehåll respektive sju gånger i Modernas vaccinuppehåll.

---

⁹⁰ Koskelainen et al. *Expressen Nyheter* 16/3 2021.

⁹¹ TT, "Vaccinering med Moderna pausas för yngre", *Aftonbladet Nyheter* 6/10 2021 <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/RrOMQ5/vaccinering-med-moderna-pausas-for-yngre> [Hämtad: 2021-11-23]

⁹² TT *Aftonbladet Nyheter* 6/10 2021.

⁹³ Benoit 1997, s. 181; Benoit 2014, s. 35–36.

I kommande citat illustreras krisstrategin *Tillrättaläggande* av Anders Tegnell i *Svenska Dagbladet* den 16 mars år 2021:

Efter möten mellan Läkemedelsverket och EMA [...] har det framkommit en annan typ av signaler om en annan möjlig biverkan hos ett fåtal fall i Europa. Och utifrån det och efter diskussioner med Läkemedelsverket tycker vi att den här signalen behöver utredas. Då har vi sagt att vi gör ett uppehåll med vaccinationerna åtminstone fram till torsdag då EMA haft lite mer tid på sig att sammanställa den här informationen som kommit.⁹⁴

Vad som präglar ovanstående påstående är att Tegnell visar att händelsen utreds för att komma underfund med vad som orsakat vaccinhändelsen, således: *Tillrättaläggande*. Samma krisstrategi kan identifieras när Tegnell senare i artikeln svarar på om vaccinationerna med Astra Zeneca kommer återupptas inom kort, varefter han meddelar att:

Det går inte att bedöma i dag, utan det beror helt på vad den här utredningen visar. Nu bromsar vi det här under några dagar tills vi fått lite bättre information. Sen får vi utifrån det ha en diskussion om vad det betyder. Det här är en försiktighetsåtgärd och vi hoppas att man kan reda ut det här och fortsätta använda vaccinet, men fram till dess att vi vet bättre tycker vi i det här läget att vi bromsar.⁹⁵

Här är delarna "bromsar" och "reda ut" särskilt relevanta. Den centrala krisstrategin i yttrandet är *Tillrättaläggande* eftersom en åtgärdsplan tydligt påvisas. Lite mer än ett halvår senare – den 6 oktober år 2021 – intervjuas Anders Tegnell i *Expressen Nyheter*, här är i stället Modernas vaccin i fokus. I artikeln står det att Folkhälsomyndighetens underlag till att Modernas vaccin pausas är på grund av en sammanställning av Läkemedelsverket, vilket kommenteras av Tegnell: "I den här sammanställningen ser man en tydlig skillnad mellan vaccinerna. Därför tycker vi att det är rimligt. I Sverige väljer vi att använda det säkraste vaccinet".⁹⁶ Vad som blir avgörande för tolkningen är när Tegnell påstår att Folkhälsomyndigheten tagit beslutet att använda "det säkraste vaccinet". Av uttalandet blir således krisstrategin *Tillrättaläggande* tydlig, eftersom Tegnell antyder att Moderna inte längre är ett säkert vaccin efter konstaterade skillnader och därmed stoppas distributionen av vaccinet. Samma dag skriver *TT Nyhetsbyrå* att Folkhälsomyndigheten meddelat att: "Personer födda 1991 och senare som fått en dos av Modernas vaccin kommer inte att erbjudas en andra dos covid-19-vaccin i nuläget, diskussioner pågår om den bästa lösningen för den gruppen. Totalt rör det sig om cirka 81 000 personer". Av uttalandet tolkas krisstrategin *Tillrättaläggande* eftersom FHM understryker att Modernas

---

⁹⁴ Johan Nilsson/TT, "Tegnell: Oron gäller inte blodpropparna", *Svenska Dagbladet* (SvD) 16/3 2021, <https://www.svd.se/tegnell-inte-blodpropparna-som-oroar> [Hämtad: 2021-11-25]

⁹⁵ Nilsson/TT SvD 16/3 2021.

⁹⁶ Jennifer Snårbacka, "Beskedet: Moderna sätts på paus", *Expressen Nyheter* 6/10 2021, <https://www.expressen.se/nyheter/coronaviruset/beskedet-moderna-satts-pa-paus-1/> [Hämtad: 2021-11-23]

vaccin numera "inte" är ett alternativ. Samtidigt tydliggörs att "diskussioner pågår om den bästa lösningen" för de personer som vaccinerats med Modernas vaccin.

Provokation

Palm & Falkheimer menar att denna krisstrategi handlar om att rättfärdiga sitt handlade genom att hänvisa till omständigheter som aktören inte kan kontrollera.⁹⁷ *Provokation* identifierades två gånger i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation gällande Astra Zenecas vaccin.

I artikeln "Astra Zenecas vaccin pausas tillfälligt i Sverige" i *Expressen Nyheter* svarar Richard Bergström på när det förväntas lämnas besked kring vaccinationerna med Astra Zenecas vaccin: "[PRAC] sammanträder på torsdag. Det blir intressant att veta vad de kommer fram till. Men det blir några dagars stopp minst".⁹⁸ Genom att Bergström uttrycker att "de" ska ta fram en lösning innan distribueringen av vaccinet kan fortsätta skiftar han fokus från sig själv till (de) andra, vilket indikerar krisstrategin *Provokation*. Med samma strategi fortsätter Bergström dagen efter, den 17 mars år 2021, när han i *Morgonstudion* meddelar att: "Astra Zeneca var ett viktigt vaccin för oss i början. Men det har blivit ett avbräck i leveranser och vi har inte kunnat använda det till äldre".⁹⁹ Att delar av befolkningen inte kunnat vaccinera sig med Astra Zenecas vaccin hänvisar Bergström till förhinder – "ett avbräck" – i leveranserna, samtidigt som han påpekar att vaccinet "var" (preteritum) viktigt för dem. Av uttalandet tolkas således krisstrategin *Provokation* eftersom han hänvisar till faktorer bortom deras kontroll.

Differentiering

Strategin *Differentiering* handlar om att ansvariga aktörer uppmärksammar sådant som är värre.¹⁰⁰ Denna krisstrategi kan urskiljas vid fem tillfällen i samband med Folkhälsomyndighetens kriskommunikation gällande Modernas vaccin.

Den 6 oktober år 2021 skriver *Dagens Nyheter* att Folkhälsomyndigheten pausat användningen av Modernas vaccin för alla 30 år och yngre. I samband med detta väljer Bergström att lyfta fram händelsen från i våras: "När åldersgränser infördes för Astra Zenecas vaccin i våras var läget helt annorlunda. Då fick det stor påverkan på tillgången i Sverige och

---

⁹⁷ Palm & Falkheimer 2005, s. 63.

⁹⁸ Koskelainen et al. *Expressen Nyheter* 3/16 2021.

⁹⁹ Morgonstudion, "Vaccinsamordnaren: Så påverkas planen nu", *Sveriges Television (SVT)* 17/3 2021, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/vaccinsamordnaren-sa-paverkas-planen-nu> [Hämtad: 2021-11-25]

¹⁰⁰ Benoit 1997, s. 181; Palm & Falkheimer 2005, s. 63.

tempot i vaccineringen minskade. Så blir det inte nu".¹⁰¹ Den sista delen i citatet blir avgörande för tolkningen eftersom Bergström i uttalanden lyfter att Astra Zenecas händelse i våras fick större konsekvenser jämfört med "nu". Därmed är den centrala strategin *Differentiering* eftersom han i yttrandet hänvisar till sådant som anses värre. Av *Dagens Nyheter* får Tegnell frågan om FHM är oroliga för att yngre grupper inte kommer ha samma vaccinvilja som innan Modernas vaccinhändelse. På det svarar Tegnell att: "Det måste man ju förstås ta på allvar. Men vi tycker att det är viktigare att vi gör det här öppet och transparent i stället för att negligera något som vi vet finns."¹⁰² I uttalandet ställer Tegnell något bra mot något dåligt: "öppet och transparent" mot "negligera". Med andra ord använder Tegnell krisstrategin *Differentiering*.

6.2 Den implicita publiken i kriskommunikationen

I följande avsnitt ges exempel på hur Folkhälsomyndigheten konstruerar den implicita publiken i sin kriskommunikation under respektive vaccinuppehåll. Uttalanden i samband med Astra Zenecas vaccin visas först och yttranden gällande Modernas vaccin sist.

Den implicita publiken – Astra Zeneca

I *Expressen Nyheter* den 16 mars år 2021 informerar Anders Tegnell den svenska befolkningen om att: "Det finns en god kunskap om [Astra Zenecas vaccin] men det är ändå viktigt att vi nu pausar vaccinationen tills EMA utrett om dessa händelser kan ha ett samband med vaccination".¹⁰³ Trots att det finns en gedigen "kunskap" om vaccinet menar Tegnell att händelserna utreds för att få en uppfattning om biverkningarna kan ha ett "samband" med Astra Zenecas vaccin. Av den oförutsebara beskrivningen av händelsen tolkas den implicita publiken som en lugn och avvaktande åhörare eftersom den förväntas kunna vänta på ytterligare information. I samma artikel uttrycker Tegnell att:

Det är en form av blödningsbiverkan. Man tappar blodplättarna, så att man blir mer lättblödande. Men man kan också få det i kombination med blodproppar. Så det är en ovanlig, men ganska allvarlig bild, som man kan få av väldigt många olika orsaker, men nu har man sett ett antal fall där det finns en tidsmässig koppling till vaccineringen med Astra Zeneca.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Alexandra Carlsson Tenitskaja & Gustav Olsson, "FHM pausar användningen av Moderna för alla under 30 år", *Dagens Nyheter* (DN) 6/10 2021, <https://www.dn.se/sverige/fhm-pausar-anvandningen-av-moderna-for-alla-under-30/> [Hämtad: 2021-11-25]

¹⁰² Carlsson Tenitskaja & Olsson DN 6/10 2021.

¹⁰³ Koskelainen et al. *Expressen Nyheter* 3/16 2021.

¹⁰⁴ Koskelainen et al. *Expressen Nyheter* 3/16 2021.

De innehållsliga komponenter som bör tas i särskilt beaktande är när Tegnell meddelar att denna "blödningsbiverkan" är en "bild" som är dels ovanlig, dels ganska allvarlig. Dessa delar gör att informationen till viss del framstår som paradoxal. Å det ena hävdar han att risken är liten. Å det andra framhäver han känslor av oro. Det bör även noteras att Tegnell upprepade gånger tilltalar publiken med vagt pronomen "man". Av händelsebeskrivningen kan således en medicinsk ideologi skönjas eftersom publiken, denna "man", antas besitta förmågan att bedöma hur allvarliga "blodplättar" är och samtidigt sätta yttrandet i relation till en kontext som gör att vaccinbiverkningen inte blir hotande. Med andra ord är det en "blödningsbiverkan" som publiken antas förstå *också* kan uppstå i kombination med "blodproppar".

I *Svenska Dagbladet* den 16 mars år 2021 får Tegnell frågan huruvida biverkningarna med Astra Zenecas vaccin är dödliga, varefter han svarar att: "Det finns i dag ingen information om hur det har slutat, så att säga, men det är allvarliga symtom och det är just det man nu håller på att undersöka på EMA just nu".¹⁰⁵ Vad som är avgörande för tolkningen av uttalandet är att Tegnell framhäver avsaknaden av "information" och att vaccinet kan ge allvarliga "symptom". Eftersom publiken förväntas kunna hantera dels brist på relevant information, dels att biverkningarna med vaccinet är farliga pekar yttrandet på att den implicita publiken är lugn och stabil. I *Aftonbladet TV* samma dag får Richard Bergström frågan huruvida personer som fått sin första dos bör vara oroliga för att de inte kommer hinna få en andra dos. Bergström svarar att: "Alltså skulle det bli så att vi slutar använda det här vaccinet, jag hoppas att det inte blir så men det kan ju bli så, då är det så att det är inga problem att ge ett annat vaccin. Sen vill jag bara säga till dem som fått en vaccindos redan att det här är en väldigt ovanlig biverkan".¹⁰⁶ I citatet är substantiven "vaccinet", "problem" och "biverkan" i relation till personligt pronomen "dem" viktiga i tolkningen. Eftersom Bergström uttrycker en osäkerhet i händelsens utfall samtidigt som han meddelar att det inte finns någon anledning till oro uppfattas den implicita publiken som till viss del lugn, till viss del orolig.

I *Morgonstudion* dagen efter, den 17 mars år 2021, informerar Bergström att ett stopp av Astra Zenecas vaccin inte påverkar hela målbilden:

Astra Zeneca var ett viktigt vaccin för oss i början. Men det har blivit ett avbräck i leveranser och vi har inte kunnat använda det till äldre [...] Så vi har väldigt mycket vaccin som kommer, problemet är att det går så långsamt. Men en paus med Astra Zeneca påverkar inte hela målbilden.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Nilsson/TT SvD 16/3 2021.

¹⁰⁶ Olivia Bertsson & Sven Minell, "Detta har hänt: Astra Zeneca – och vaccinkaoset", *Aftonbladet TV* 16/3 2021, <https://tv.aftonbladet.se/video/326420/detta-har-hant-astra-zeneca-och-vaccinkaoset> [Hämtad: 2021-12-15]

¹⁰⁷ Morgonstudion, SVT 17/3 2021.

Av citatet ovan är det inledningsvis möjligt att skönja den implicita publiken som lugn, eftersom Bergström hävdar att det faktiskt inträffat ett problem: ett "avbräck". Den innehållsliga komponenten "målbilden" sätter emellertid uttalandet i relation till en större kontext, vilket pekar på att publiken också är ängsliga eftersom de behöver påminnas om att en paus med Astra Zenecas vaccin *inte* är något att oroa sig över.

Den implicita publiken – Moderna

När Anders Tegnell den 6 oktober år 2021 informerar om att Folkhälsomyndigheten pausar Modernas vaccin uttrycker han att: "Vi följer läget noga och agerar snabbt för att vaccinationerna mot covid-19 hela tiden ska vara så säkra som möjligt och samtidigt ge effektivt skydd mot covid-19".¹⁰⁸ Här är diskursens tes: Situationen är under kontroll. Särskilt eftersom Tegnell hävdar att de är måna om att "vaccinationerna" dels ska vara säkra, dels ge effektivt skydd, vilket indikerar att den implicita publiken är orolig. I samma artikel meddelar Tegnell att: "Den som är vaccinerad nyligen, med sin första eller andra dos av Modernas vaccin, behöver inte känna sig orolig för risken är väldigt liten, men det är bra att känna till vilka symptom man behöver vara vaksam på".¹⁰⁹ Att "risken" är försvinnande liten tolkas som att publiken behöver lugnas och därmed förutsätts den implicita publiken i kommunikationen vara orolig. Emellertid är det otydligt vem Tegnell avser med denna "man", vilket gör att yttrandet till viss del blir vagt. Samtidigt tilldelas publiken en aktiv roll i krisen eftersom han hävdar att publiken (denna man) bör vara vaksamma på "symptom". En liknande uppfattning av publiken som orolig kan även skönjas i *Aftonbladet Nyheter* den 6 oktober år 2021:

Det här är väldigt osäkra data från en preliminär studie, så vi har inte pekat på någon särskild nivå. Vi har fått ta del av den här studien från LäkeMedelsverket och ser att det finns en skillnad mellan de vaccin som finns tillgängliga och då menar vi att det i nuläget är bättre att vi använder det vaccin där man inte ser de här signalerna.¹¹⁰

De centrala innehållsliga komponenterna i citatet ovan är "studie", "nivå", "skillnad" och "signaler(na)", vilket tolkas som att den implicita publiken är skeptisk och ängslig. Anledningen är att Tegnell i uttalandet försöker stilla reaktionerna till följd av att vaccinationerna med Modernas vaccin pausas genom att hänvisa till en osäker och preliminär "studie". I reportaget

---

¹⁰⁸ Per Kudo & Hanna Törnqvist, "Tegnell: Bra känna till symptomen", *Svenska Dagbladet* (SvD) 6/10 2021, <https://www.svd.se/fhm-pausar-modernas-vaccin-for-unga-personer> [Hämtad: 2021-12-15]

¹⁰⁹ Kudo & Törnqvist, *SvD* 6/10 2021.

¹¹⁰ TT *Aftonbladet Nyheter* 6/3 2021.

beskriver även Tegnell vilka symptom som kan förekomma hos de personer som vaccinerat sig med Modernas vaccin mot covid-19:

Risken är väldigt liten därför tycker jag inte att det finns anledning till oro. Både myokardit (hjärtmuskelinflammation) och perikardit (hjärtsäcksinflammation) går ofta över av sig självt, utan att ge några bestående besvär, men misstänkta symptom bör bedömas av läkare på exempelvis en vårdcentral eller jourmottagning.

Inledningsvis illustreras de innehållsliga komponenterna "risk(en)" och "oro" i relation till orden "liten" och "inte". Samtidigt uttrycker Tegnell att "myokardit" och "perikardit" inte är något farligt. Av yttrandet är tolkningen således att den implicita publiken är skeptisk i samband med att de tilldelas en aktiv roll i krisen, eftersom eventuella "symptom" bör bedömas av "läkare".

Till *Dagens Nyheter* den 6 oktober år 2021 informerar Richard Bergström att: "När åldersgränser infördes för Astra Zenecas vaccin i våras var läget helt annorlunda. Då fick det stor påverkan på tillgången i Sverige och tempot i vaccineringen minskade. Så blir det inte nu".¹¹¹ Med hänsyn till de innehållsliga komponenterna "vaccin" i relation till "vår(as)" och "påverkan" i samband med "tempot" är det möjligt att, ännu en gång, skönja diskursens tes som att situationen är under kontroll. Därmed kan det tolkas som att Bergström behöver lugna åhörarna, vilket således indikerar att den implicita publiken i uttalandet ses som skeptisk och orolig.

7 Resultat

I följande avsnitt besvaras studiens två frågeställningar utifrån analysen. Inledningsvis besvaras den första frågeställningen: *Vilka krisstrategier kan identifieras i Folkhälsomyndighetens uttalanden i samband med Astra Zenecas respektive Modernas vaccinuppehåll?* Slutligen besvaras studiens andra frågeställning: *Hur konstrueras publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation i respektive vaccinuppehåll?*

---

¹¹¹ Carlsson Tenitskaja & Olsson DN 6/10 2021.

7.1 Identifierade krisstrategier

I analysens första del var tolkningen att Folkhälsomyndigheten främst använt sig av krisstrategin *Minimering*, eftersom denna strategi kunde identifieras sju gånger i samband med Astra Zenecas respektive Modernas vaccinuppehåll. I yttrandena påstod Folkhälsomyndigheten att biverkningar av vaccinen mot covid-19 är "ovanliga" alternativt att de "går ofta över av sig självt". Analysen har också synliggjort att krisstrategin *Tillrättaläggande* användes sju gånger i kriskommunikationen under Modernas vaccinuppehåll men sex gånger i samband med Astra Zenecas. Krisstrategin *Tillrättaläggande* kunde urskiljas när ord som "utreds" användes eller när Folkhälsomyndigheten meddelade att Modernas vaccin numera "inte" var ett alternativ utifrån en sammanställning av Läkemedelsverket. En tydlig skillnad påvisades när krisstrategin *Provokation* enbart identifierades i uttalanden i samband med Astra Zeneca, eftersom Folkhälsomyndigheten hänvisade till omständigheter som de inte kunde kontrollera. Exempelvis ett "avbräck" i vaccinleveranser. Krisstrategin *Differentiering* urskildes uteslutande i kriskommunikationen under Modernas vaccinuppehåll. Denna krisstrategi påvisades bland annat i samband med att Folkhälsomyndigheten i sin kriskommunikation jämförde Modernas uppehåll med Astra Zenecas i syfte att belysa något värre.

7.2 Hur konstrueras publiken?

En rad intressanta observationer kunde iakttas i den andra delen av analysen. Exempelvis var det möjligt att skönja hur den implicita publiken konstruerades på helt skilda sätt i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation under de två vaccinuppehållen. När den implicita publiken studerades i kriskommunikationen i samband med Astra Zenecas vaccinuppehåll var det tydligt att den konstruerades som lugn och avvaktande. Detta med anledning av att publiken upprepade gånger förväntades kunna vänta på ytterligare information och samtidigt ta del av att symptomen faktiskt var allvarliga. I Folkhälsomyndighetens uttalanden var det även möjligt att urskilja hur publiken förutsattes besitta en medicinsk kunskap. Exempelvis när "blödningsbiverkningar" från Astra Zeneca försäkrades vara en "bild" som "man" skulle förstå var både ovanlig och allvarlig. I samband med substantiven "vaccin", "problem" och personligt pronomen "dem" konstruerades den implicita publiken även som tvådelad, det vill säga först lugn och sedan orolig. Detta med anledning av att Folkhälsomyndigheten inledningsvis uttryckte en osäkerhet och sedan gjorde ett försök till att dämpa publikens oro.

Den implicita publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation i samband med Modernas vaccinuppehåll konstruerades mestadels som skeptisk och orolig. Exempelvis när diskursens tes ett flertal gånger kunde tolkas som att situationen var under kontroll.

Folkhälsomyndighetens hänvisningar gällande "symptom" indikerade också att publiken tilldelades en aktiv roll i krisen, eftersom de antingen skulle vara vaksamma på "symptomen" eller söka vård av "läkare". En särskilt intressant observation gjordes i samband med att Folkhälsomyndigheten i sin kriskommunikation använde innehållsliga komponenter såsom "vaccin" i relation till "vår(as)". Här syftade myndigheten alltså till Astra Zenecas vaccinuppehåll som vid tillfället fick stor "påverkan" på "tempot". Av uttalandet tolkades publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation konstrueras som skeptisk och orolig samtidigt som publiken genom påståendet särskildes från den tidigare publiken i kriskommunikationen gällande Astra Zeneca.

8 Diskussion och slutsats

Syftet med denna studie var att undersöka betydelsen av retorisk publikförståelse i en kriskommunikationssituation. Med retorisk publikförståelse avsågs här Folkhälsomyndighetens konstruktion av publiken, så som den framfördes i myndighetens kriskommunikation. I detta avsnitt diskuteras således skillnaderna och likheterna i analysresultatet gällande Astra Zeneca respektive Modernas vaccinuppehåll.

8.1 Astra Zeneca kontra Moderna – vikten av retorisk publikförståelse

Det finns ett flertal kommunikativa skillnader i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation gällande Astra Zenecas respektive Modernas vaccinuppehåll. En sådan skillnad är bland annat Folkhälsomyndighetens användning av krisstrategier och hur den implicita publiken konstruerades i kriskommunikationen. Exempelvis identifierades krisstrategin *Provokation* enbart i uttalanden gällande Astra Zenecas vaccin och *Differentiering* uteslutande i kommunikationen i samband med Modernas vaccinuppehåll. Den senare delen av analysen visade samtidigt hur den implicita publiken i relation till krisstrategin *Provokation* huvudsakligen förutsattes vara lugn. När den implicita publiken i stället studerades i samband med krisstrategin *Differentiering* tolkades publiken snarare konstrueras som skeptisk och orolig. Här bör tilläggas att skillnaden i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation under Astra Zenecas respektive Modernas vaccinhändelse även kan bero på att biverkningar av vaccinen skiljer sig åt. Å ena sidan handlade det om en blödningsbiverkan där 25 fall i Europa kunde konstateras innan vaccinet med Astra Zeneca bromsades. Å andra sidan var det

biverkningar om ökad risk för inflammation i hjärtmuskel eller hjärtsäck där 19 fall runt om i världen kunde påvisas innan vaccination med Modernas stoppades. Genom en jämförelse kunde det emellertid konstateras att en gemensam komponent i uttalandena var att Folkhälsomyndigheten totalt sju gånger i varje vaccinhändelse försäkrade allmänheten om att biverkningarna med covid-19 vaccin inte är så farliga som de verkar (krisstrategin *Minimering*).

En bidragande faktor till att de två snarlika vaccinkriserna skiljer sig åt kan möjligtvis bero på de roller som anlades i kommunikationen. Springston et al. menar att genom att studera implicit publik inom retorisk kritik är det även möjligt att skönja vilka roller som return i den retoriska handlingen tilldelar publiken.¹¹² Vidare möjliggör ett identifierande av passiva eller aktiva roller en diskussion kring den kommunikativa handlingens etiska och moraliska konsekvenser. Analysens andra del visade att samtidigt som krisstrategin *Tillrättaläggande* tolkades i uttalanden gällande Astra Zeneca tilldelades publiken också en passiv och avvaktande roll i krisen, eftersom Folkhälsomyndigheten meddelade att de väntar på ytterligare information. Detta kan emellertid leda till en större oro bland drabbade målgrupper eftersom människor saknar en tydlig riktning i krisen. I en krissituation är det viktigt att ansvariga aktörer kommunicerar trovärdigt så att allmänheten dels kan lita på aktörerna, dels orientera sig i krisen.¹¹³ Med andra ord är samhället beroende av att myndigheter framhäver säkerhet och trygghet snarare än osäkerhet och ovisshet.

Eftersom misstro såväl som förtroende för vaccin har att göra med människors tilltro till ansvariga myndigheter är det även nödvändigt för ansvariga aktörer att kommunicera på ett vis som allmänheten kan identifiera sig med.¹¹⁴ Tolkningen av den implicita publiken i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation under Modernas vaccinuppehåll visade att publiken tilldelades en aktiv roll i krisen. Exempelvis när de uppmanades vara vaksamma på alternativt uppsöka vård vid eventuella symptom. De aktiva rollerna i detta fall illustrerade också hur allmänheten erhöll ett viktigt ansvar i krisen. Genom att tilldela människor ett ansvar – något att agera på – i en kris skapas större förutsättningar för människor att lita på ansvariga myndigheter eftersom de känner sig delaktiga i hanteringen av krisen.

Den tidigare forskningen om myndigheters kriskommunikation visade även att Folkhälsomyndigheten efter svininfluensapandemin år 2009 insåg att ny information inte behöver förmedlas hela tiden.¹¹⁵ Emellertid illustrerade analysen att Folkhälsomyndighetens i

---

¹¹² Springston et al., 2010, s. 273.

¹¹³ Mral 2013, s. 49.

¹¹⁴ Larson et al., 2011, s. 527.

¹¹⁵ Odén et al., 2016, s. 34.

samband med Astra Zenecas vaccinkris de facto valde att kommunicera trots att de hade otillräckligt med information. Exempelvis när de meddelade att de pausade vaccinationerna i väntan på ytterligare information från den Europeiska läkemedelsmyndigheten. I den senare händelsen gällande Modernas vaccin meddelade myndigheten i stället att de sett en skillnad men att de beslutat för att erbjuda den drabbade målgruppen ett *annat* vaccin där liknande signaler inte påvisats. Vigsø menar även att myndigheters förtroende är beroende av att kriskommunikationen bör vara snabbt och konkret i syfte att dels minska frågor från allmänheten, dels tillbakavisa ryktesspridning.¹¹⁶ Följaktligen kommunicerade Folkhälsomyndigheten i samband med Modernas vaccinuppehåll enbart när de hade ett tydligt beslut som var relevant för allmänheten att ta del av. Eftersom dagens snabba informationsspridning också riskerar att myndigheters kriskommunikation förvrängs i andra mediala kanaler är det viktigt att myndigheter kommunicerar på ett sätt som minskar möjligheterna till feltolkning.¹¹⁷ När Folkhälsomyndigheten valde att upplysa allmänheten om den bristande informationen gällande Astra Zenecas vaccin skapades således utrymmet för fler delar inom den svenska befolkningen att spekulera i *varför* det saknades information. Möjligtvis bidrog detta till att människors oro inte överensstämde med den reella risken att drabbas av biverkningar (0,00012 procent).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att retorisk publikförståelse är ytterst viktig för att på ett framgångsrikt sätt reparera förtroendet för myndigheter och därmed också tilltro till vaccin eftersom dessa är avhängiga av varandra. När Folkhälsomyndigheten i sin kriskommunikation gällande Astra Zenecas vaccinuppehåll konstruerade publiken som lugn orsakade det möjligtvis en större oro bland befolkningen. Anledningen är att de värderingar och tankesätt som presenterades i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation inte överensstämde med allmänhetens inställning gällande vaccin. Black menar nämligen att det som är avgörande i den övertygande handlingen är att åhörarna kan identifiera sig med den världsåskådning som presenteras av retorn.¹¹⁸ I uttalanden i samband med Modernas vaccinuppehåll konstruerades publiken i stället som orolig vilket möjliggjorde att Folkhälsomyndigheten kunde bemöta dessa omständigheter med hjälp av lämpliga krisstrategier. Benoit uttrycker att det endast är en kris om publiken uppfattar att det är en kris,¹¹⁹ vilket belyser betydelsen av en diskurs innehållande en implicit publik som allmänheten kan identifiera sig med. Med andra ord bör den samling

---

¹¹⁶ Vigsø 2016, s. 78.

¹¹⁷ Odén et al., 2016, s. 34; Vigsø 2016, s. 78.

¹¹⁸ Black 1970, s. 113.

¹¹⁹ Benoit 1997, s. 178.

tankar och åsikter som presenteras i kriskommunikationen också korrelera med publikens rådande inställning gällande vaccin. Om publiken är ängsliga är de mer benägna att söka sig till information som kan stilla deras oro. När allmänheten i stället förutsätts vara lugn i en kriskommunikationssituation finns en risk att krisen resulterar i en betydligt större kris än befogat, eftersom publiken kommer söka sig till andra diskurser som de kan identifiera sig med.

8.2 Metoddiskussion

Denna studie syftade till att undersöka en myndighets konstruktion av publiken, så som den framfördes i en kriskommunikationssituation. Eftersom människors förtroende för vaccin är beroende av deras tillit till myndigheter var det relevant att först identifiera Folkhälsomyndighetens krisstrategier. Därmed analyserades det empiriska materialet utifrån Benois Image Repair Theory, vilket möjliggjorde en kategorisering av de krisstrategier som var särskilt framträdande i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation. För att finna det Black definierar som The Second Persona (den implicita publiken) i Folkhälsomyndighetens kriskommunikation och krisstrategier användes Michael Leffs närläsningmetod. Black menar att det tydligaste beviset för den implicita publiken i en retorisk artefakt bland annat återfinns i innehållsliga komponenter såsom substantiv och metaforer.¹²⁰ Emellertid kan Blacks beskrivning till viss del problematiseras eftersom tecken på implicit publik i en viss retorisk artefakt bör avgöras empiriskt. I analysen av Folkhälsomyndighetens kriskommunikation var det tydligt att substantiv och pronomen var mest centrala för tolkningen av hur den implicita publiken konstruerades.

Black uttrycker även att kritikern delvis behöver fastställa den grundläggande ideologin inom diskursen genom att urskilja vilka centrala åsikter, tankar och kunskaper som retorn ämnar dra publiken mot. Denna tolkning av ideologin gjordes baserat på de pronomen, substantiv och händelsebeskrivningar som var framträdande i analysen. Exempelvis när "man" antogs besitta kunskapen om att "blödningsbiverkningar" från Astra Zenecas vaccin var både en ovanlig och allvarlig bild, vilket indikerade en medicinsk ideologi. Blacks teori om den implicita publiken inom retorisk kritik bidrar till en ökad förståelse för hur publiken konstrueras i kommunikativa handlingar. Genom att uppmärksamma och problematisera de föreställningar som samhällseliga institutioner har av publiken i samband med kriskommunikationssituationer är det även möjligt att reducera en kris och eventuella effekter av den.

---

¹²⁰ Black 1970, s. 81.

8.3 Förslag på framtida forskning

Denna studie har analyserat Folkhälsomyndighetens publikförståelse i kriskommunikationen utifrån en kvalitativ komparativ analys av två snarlika vaccinhändelser. Ett förslag är således att kvantitativt undersöka hur olika målgrupper uppfattade Folkhälsomyndighetens kriskommunikation och på så vis åstadkomma en mer nyanserad bild av respektive vaccinuppehåll. Därtill har studien även varit begränsad till två representanter från en svensk myndighet. Ytterligare förslag är följaktligen att granska hur retorisk publikförståelse framkommer i kriskommunikationen i andra länders motsvarighet till Folkhälsomyndigheten i relation till liknande vaccinkriser. Slutligen hade en toposanalys i samband med implicit publik också varit intressant för framtida studier eftersom det bland annat möjliggör en analys av hur argument bidrar till att producera och reproducera världsbilder.

Litteraturlista

Avery, Elizabeth J., & Lariscy, Ruthann W., "FEMA, and the rhetoric of redemption: New directions in crisis communication models for government agencies", i *The handbook of crisis communication*, red. Timothy W. Coombs & Sherry J. Holladay, (Oxford, UK: Wiley Blackwell, 2010), s. 319–334.

Benoit, William L. "Image Repair Discourse and Crisis Communication." *Public Relations Review* 23, no. 2 (1997), s. 177-86.

Benoit, William L. "Another Visit to the Theory of Image Restoration Strategies." *Communication Quarterly* 48, no. 1 (2000), s. 40-43.

Benoit, William L., *Accounts, Excuses, and Apologies, Second Edition: Image Repair Theory and Research*, University at Albany (SUNY, 2014).

Black, Edwin, "The second persona", *Quarterly Journal of Speech*, 56:2 (1970), s. 109–119.

Browne, Stephen Howard, "Michael Leff and the Return of the Rhetorical Text", *Rhetoric & Public Affairs* 13.4 (2010), s. 679-688.

Falkheimer, Jesper & Heide, Mats, *Kriskommunikation i ett globalt samhälle*, Krisberedskapsmyndigheten, Stockholm, 2008.

Grandien, Christina, Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Efter flodvågskatastrofen: svenska folkets åsikter om och förtroende för myndigheter, medier och politiker*, Krisberedskapsmyndigheten, Stockholm, 2005.

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart, *Förtroendet för samhällets institutioner. Utvecklingen i Sverige 1986–2012*, 2013.

Ihlen, Øyvind. "Science Communication, Strategic Communication and Rhetoric: The Case of Health Authorities, Vaccine Hesitancy, Trust and Credibility", *Journal of Communication Management* (London, England) 24.3 (2020), s. 163–67.

Keith, William M., & Lundberg, Christian O., *The Essential Guide to Rhetoric*, (Bedford/St. Martin's, 2008).

Larson, Heidi J., Cooper, Louis Z., Eskola, Juhani, Katz, Samuel L., & Ratzan, Scott, "Addressing the Vaccine Confidence Gap." *The Lancet (British Edition)* 378.9790 (2011), s. 526-535.

Leff, Michael, "Lincoln at Cooper Union: Neo-classical Criticism Revisited", *Western Journal of Communication* 65.3 (2001), s. 232–48.

Mral, Brigitte, "Inledning: Retorik, risk och kris", i *Krisretorik. Retoriska Aspekter På Kriskommunikation*, red. Brigitte Mral, Orla Vigsø & Sverige. (Karlstad: Myndigheten För Samhällsskydd Och Beredskap (MSB) I Samarbete Med Retorikförlaget, 2013), s. 5–18.

Mral, Brigitte, "Att ta lärdom av goda exempel. Tsunamihanteringen i Tyskland", i *Krisretorik. Retoriska Aspekter På Kriskommunikation*, red. Brigitte Mral, Orla Vigsø & Sverige. (Karlstad: Myndigheten För Samhällsskydd Och Beredskap (MSB) I Samarbete Med Retorikförlaget, 2013), s. 47–66.

Nihlén Fahlquist, Jessica, "Vaccine Hesitancy and Trust. Ethical Aspects of Risk Communication." *Scandinavian Journal of Public Health* 46.2 (2018), s. 182–88.

Odén, Tomas, Djerf-Pierre, Monika, Ghersetti, Marina, & Johansson, Bengt, *Kriskommunikation 2.0. Allmänhet, medier och myndigheter i det digitala medielandskapet*, MSB, Karlstad, 2016.

Olsson, Eva-Karin & Falkheimer, Jesper, *Gränsöverskridande kriskommunikation. En studie av politiska aktörers, offentliga organisationers och nyhetsmediers kommunikation under samhällskriser*, MSB, Karlstad, 2014.

Palm, Lars & Falkheimer, Jesper, *Förtroendekriser: Kommunikationsstrategier Före, under Och Efter*, Krisberedskapsmyndigheten, Stockholm, 2005.

Sellnow, Timothy L., & Seeger, Matthew W., *Theorizing Crisis Communication*, (Wiley-Blackwell, Chichester, 2013).

Springston, Jeffrey K., Johnson, Avery, Elizabeth & Sallot, Lynne M., "Influence Theories: Rhetorical, Persuasion, and Informational", i *Handbook of Risk and Crisis Communication*, red. Kenneth A. Lachlan. Edited by Robert L. Heath & H. Dan O'Hair (Eds.), *Journal of Communication* 60.3 (2010), E8-E11.

Strunck, Jeanne, "Rhetoric, Audience, and Public in A Political Press Conference Speech – The role of France in The International Cooperation on Water", i *Rhetorical Aspects of Discourse in Present-day Society*, red. Reference & Research Book News, (Portland: Ringgold, 2009), s. 154-171.

Vigsø, Orla, *Kriskommunikation*, första uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2016).

Yaqub, Ohid, Caste-Clarke, Sophie, Sevdalis, Nick & Chataway, Joanna, "Attitudes to Vaccination: A Critical Review", *Social Science & Medicine (1982)* 112 (2014), s. 1-11.

Elektroniska källor

Andersson, Ulrika (red.), *Myndighetsförtroende under coronapandemin: SOM-undersökningen om coronaviruset 2021*, SOM-institutet, Göteborg 2021
<https://www.gu.se/sites/default/files/2021-10/Myndighetsf%C3%B6rtroende%20under%20pandemin%202020-2021.pdf> [Hämtad: 2021-12-6]

Bergin, Erik & Von Hall, Gunilla, "Grönt ljus för Astras vaccin – men Sverige avvaktar", *Svenska Dagbladet* (SvD) 18/3 2021, <https://www.svd.se/astra-zenecas-vaccin-far-gront-ljus-av-ema> [Hämtad: 2021-12-06]

Berntsson, Olivia & Minell, Sven, "Detta har hänt: Astra Zeneca – och vaccinkaoset", *Aftonbladet TV* 16/3 2021, <https://tv.aftonbladet.se/video/326420/detta-har-hant-astra-zeneca-och-vaccinkaoset> [Hämtad: 2021-12-15]

Carlsson Tenitskaja, Alexandra & Olsson, Gustav, "FHM pausar användningen av Moderna för alla under 30 år", *Dagens Nyheter* (DN) 6/10 2021, <https://www.dn.se/sverige/fhm-pausar-anvandningen-av-moderna-for-alla-under-30/> [Hämtad: 2021-11-25]

Cassirer, Peter, "Tobleronetalet", *Retorikmagasinet* 6/12 2006, <https://www.retorikforlaget.se/tobleronetalet/> [Hämtad: 2021-11-10]

Fimea, *Coronavaccinernas inrapporterade biverkningar*, u.å., https://www.fimea.fi/web/sv/om_fimea/coronavirus-covid-19-/coronavaccinernas-inrapporterade-biverkningar [Hämtad: 2021-11-23]

Folkhälsomyndigheten, *Fortsatt paus av Astra Zenecas vaccin i avvaktan på beslut*, 16/3 2021, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/mars/fortsatt-paus-for-vaccinationerna-med-astra-zenecas-vaccin-i-avvaktan-pa-beslut/> [Hämtad: 2021-12-07]

Förenta Nationerna, *Vaccinmotstånd: Lika dödlig som sjukdomen*, u.å., <https://unric.org/sv/vaccinmotstand-lika-dodlig-som-sjukdomen/> [Hämtad: 2021-11-23]

Koskelainen, Adam, Jacobsson, Alexander & Sohl Stjernberg, Max, "Astra Zenecas vaccin pausas tillfälligt i Sverige", *Expressen Nyheter* 16/3 2021, <https://www.expressen.se/nyheter/coronaviruset/astra-zenecas-vaccin-stopas-tillfalligt-i-sverige/> [Hämtad: 2021-11-22]

Kudo, Per & Törnquist, Hanna, "Tegnell: Bra känna till symptomen", *Svenska Dagbladet* (SvD) 6/10 2021 <https://www.svd.se/fhm-pausar-modernas-vaccin-for-unga-personer> [Hämtad: 2021-11-23]

Läkemedelsverket, *Coronavaccinet Comirnaty godkänt I EU*, 21/12 2020
<https://www.lakemedelsverket.se/sv/nyheter/coronavaccinet-comirnaty-godkant-i-eu>
[Hämtad: 2021-11-23]

Morgonstudion, "Vaccinsamordnaren: Så påverkas planen nu", *Sveriges Television (SvT)* 17/3 2021, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/vaccinsamordnaren-sa-paverkas-planen-nu>
[Hämtad: 2021-11-25]

Nilsson, Johan/TT, "Tegnell: Oron gäller inte blodpropparna", *Svenska Dagbladet (SvD)* 16/3 2021 <https://www.svd.se/tegnell-inte-blodpropparna-som-oroar> [Hämtad: 2021-11-23]

Rosén, Hans "DN/Ipsos: Var tredje säger nej till coronavaccin", *Dagens Nyheter (DN)* 10/10 2020, <https://www.dn.se/sverige/dn-ipsos-var-tredje-sager-nej-till-coronavaccin/> [Hämtad: 2021-11-23]

Sans Rodriguez, Cesar & Rizzi, Ruben i samråd med Europeiska Läkemedelsmyndigheten och Läkemedelsverket, *Covid-19 mRNA-vaccinerna Corminaty och Spikevax: risk för myokardit och perikardit*,
<https://www.lakemedelsverket.se/4a0b25/globalassets/dokument/nyheter/dhpc/comirnaty-spikevax-dhpc-2021-07-19.pdf> [Hämtad: 2021-12-06]

Snårbacka, Jennifer, "Beskedet: Moderna sätts på paus", *Expressen Nyheter* 6/10 2021
<https://www.expressen.se/nyheter/coronaviruset/beskedet-moderna-satts-pa-paus-1/> [Hämtad: 2021-11-23]

Sjögren, Anna, "Tegnells varning: Kan bli nya åtgärder i vinter", *Aftonbladet Nyheter* 9/11 2021, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/Kzbl6E/tegnells-varning-kan-bli-nya-atgarder-i-vinter> [Hämtad: 2021-11-12]

TT, "Vaccinering med Moderna pausas för yngre", *Aftonbladet Nyheter* 6/10 2021
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/RrOMQ5/vaccinering-med-moderna-pausas-for-yngre>
[Hämtad: 2021-11-23]

World Health Organization, *Covid-19 vaccines*, u.å.,
<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines>
[Hämtad: 2021-11-13]